

in Indië, waar de warmste kleuren uit versche plantaardige verfstoffen kunnen worden bereid, heel wat gemakkelijker dan hier, zoodat de Javaansche vrouw, met haar sinds eeuwen van moeder op dochter overgeërfd en smaak voor dit handwerk, op den duur geen noemenswaardige concurrentie van Westerschen kant te vreezen heeft, mits zij haar kunst hoog weet te houden, daarop geen Europeesche wansmaak invloed laat uitoefenen. Wij kunnen haar hierin helpen door haar zoo hoogstaand oorspronkelijk werk, meer algemeen te leeren waardeeren.

Een standaardwerk over de batikunst, als dat van Rouffaer, kan hierbij goede diensten bewijzen maar niet minder de binnen ieders bereik vallende uitlegging en aanschouwelijke voorstelling zooals die b. v. in Boeatan gegeven wordt door middel van acht lapjes met de achtereenvolgende bewerkingen, die een doek moet doorloopen, wil het aan de eischen van een goede batik voldoen en welke in de landstaal ginds heeten:

1°. *Ngèngringan*, het aanbrengen van het patroon in was op de voorzijde van het doek.

2°. *Teroessan*, precies dezelfde bewerking aan de achterzijde van het doek herhaald, zoodat er bij de voltooiing geen onderscheid tusschen de goede of verkeerde kant te bekennen is.

3°. *Timbokkan* het aan beide zijden van het doek aandikken der wasbedekking langs de vier randen van het doek en op de middelpunten der patronen, die geheel ongekleurd moeten blijven.

4°. *Wedellan*, het dusdanig met was beteekende doek in de indigokuip verven tot de niet met was bedekte gedeelten, diep donkerblauw van kleur zijn.

5°. *Oetjekkan of Kerokkan*, het aan beide zijden van het doek, hier en daar met een bot mesje wegkrabben van de was, om bij de volgende verving een tintelend (gepointilleerd) geheel te krijgen.

6°. *Biron of Binton*, al de bij de 4e bewerking blauwgeverfde gedeelten aan beide zijden van het doek met was volkomen bedekken.

7°. *Sogan*, het daarna in de bruine kleurstof verven van dit doek, en eindelijk

8°. *Babaran*, het in warm water afspoelen van al de was, die op het doek werd aangebracht.

Worden daarbij eenige fraaie, zorgvuldig afgevoerde batik-stukken vertoond, dan kan 't niet anders, of de uit onbekendheid eerst geheel onverschillige beschouwer, voelt verwondering voor deze kunst en zal er bij een eenigszins dieper doordringen, meer en meer voor gaan gevoelen. Daarom ook ziet »Boeatan« in tegenstelling met de meening van den heer C. Kraay, volgens een interview in het *Handelsblad* van 2 dezer, juist véél heil in het houden van tentoonstellingen van Indische kunstnijverheid, batik in het bijzonder, om het groote publiek te leeren waardeeren: *Echte kunst kan niet worden nagemaakt.*

FEUILLETON.

Garebeg Moeloed of Mahomed's geboortefeest.

V

Nadat de hooge bezoekers in de Prabajëksa afscheid genomen hadden van de ratoe's, raden-ajoe's enz. met een tweeden handdruk, keeren allen in dezelfde orde naar de *bangsallèntjana* (troonzaal) terug en zetten ook wij ons daar spoedig op onze stoelen neder.

Nu gelast de Sultan zijn jongeren halfbroeder, die belast is met het oppertoezicht op alles, wat met den gamelan in verband staat, de manggoeng's met de door hen gedragen oepatjara en de kèparak's en pengampil's met de ampilans en wapens te doen aantreden.

De prins ontvangt den last, achter den dampar, in silahouding nederzittend, met een eerbiedigen sèmbah; heft zich, op de linker knie steunend, een weinig op den rechter, in de knie gebogen, voet op, waarbij ook de vingertoppen der linkerhand steun vinden op den grond; herhaalt dan de sèmbah en verwijft zich kruipend tot aan den achter-empèr, keert zich nog éénmaal naar den Sultan om, ten einde hem nogmaals een sèmbah te wijden en daalt dan, uit zijne nederige houding oprijzend, naar de tratag prabajëksa af, waar hij, andermaal nederzittend, zijn boodschap aan de abdis dalèm prijaji manggoeng en para goesti, d. z. vrouwelijke beamtten in den kraton volbrengt.

En nu begeven de acht edelmaagden zich door vier ngahi's kliwon kèparak geleid, onder de noordelijke troonzaal-empèr door, naar hare standplaats onder de tratag kèntjana, waar zij in twee rijen front maken naar het noorden en verdere bevelen afwachten.

De abdis dalèm kèntjana ngampil stonden reeds met enkele ngodés of reserve-pengampil's onder de zuidelijke

De Tentoonstelling van „Boeatan” voor de Vereeniging „Artibus Sacrum” te Arnhem.

(Aangeboden).

De Vereeniging *Artibus Sacrum* te Arnhem hield van 21—28 Februari j.l. voor hare leden eene tentoonstelling van Indische Kunstnijverheids- en huisvlijt-producten, — voor dit doel, op verzoek, welwillend door «Boeatan» afgestaan — in de bovenzaal van de Groote Sociëteit in de Koningstraat, een goed-verlichte, ruime localiteit, welke zich uitnemend voor eene dergelijke expositie leent. Jammer maar, dat het geëxposeerde slechts voor enkele bevoorrechten, uitsluitend voor de leden van *Artibus Sacrum*, te bezichtigen was, daar de statuten der vereeniging niet toelaten, dat hare tentoonstellingen ook voor het publiek toegankelijk worden gesteld. De Afdeling Arnhem van «Oost en West» zou in dit opzicht meer kunnen doen, daar het op haar weg ligt kennis omtrent onze Indië te verspreiden en de welvaart in die gewesten te bevorderen. (Onbekend, maakt onbemind.)

Niettegenstaande «Boeatan» voor verschillende tentoonstellingen juist op dit oogenblik het grootste deel van haar eigen voorraad in kleinere collecties heeft moeten splitsen, maakte toch ook hier het geheel een bijzonder aangename indruk en waren de meeste gewesten van onzen O.-I. Archipel door zeer mooi werk vertegenwoordigd. Atjeh muntte uit door prachtige zijden *idja's* (lende-kleed) doorweven met goud en zilverdraad, de Timor-eilandengroep door de zoo kunstig geïkatte *selimoel's* (dekkleeden) van Soemba, Roti en Timor; de Westkust van Sumatra door over-rijke goudweefsels o. a. van Kota Gedang, terwijl van de Oostkust ook eenige mooie specimen in schitterend rood en goud aanwezig waren. Een van de wanden der zaal was overdekt met *batiks* uit de Vorstenlanden, wier klassieke kleuren van diep indigoblauw, tintelend warmbruine *sogan* en teeder roomachtig wit de meest harmonieuse kleurschakeeringen vormen, die het oog heerlijk rustig aandoen en in sommige partijen doen denken aan de mysterieuse grijsbruine tintenwemeligen der achtergronden van Rembrandt's schilderijen. Ook de veelal eenigszins minderwaardige *batiks* uit andere streken van Java ontbraken hier niet en daaronder waren mede eenige specimen, die zowel door kleur als door zorgvuldige en weergalooze technische vaardigheid groote bewondering afdwongen.

Onder het geëxposeerde goud- en zilverdrijfwerk trok zeer de aandacht een uitgezochte collectie tabak- en kalkdoosjes uit onderscheiden streken van Sumatra afkomstig, waarvan elk voorwerp op zichzelf beschouwd een bijzonder cachet droeg.

Ook was er een zeer fraaie verzameling wapens waaronder de nieuwe krissen van Djocja, die hoewel in allen deele keurig van afwerking en ook wat het *pamor* (smeedwerk van het lemmet) betreft, zeer bewonderd, toch het eigenaardig aan-

empèr gereed, waar hun de twaalf als ampilan mede te voeren erpieken en twee oude geweren, daartoe door kèparak's uit de prabajëksa naar buiten gebracht, worden overhandigd. Daarna plaatsen ook zij zich onder de tratag, maar meer zuidwaarts en voor hen nemen nu de kèparak's met de overige ampilan hun plaatsen. Terwijl de pengampil's evenals de prins en alle mannelijke amtenaren bij deze gelegenheid het galabuis, sikèpan, dragen, voeren zij geen wèdoeng, het dienstmes, dat zich volgens den adat niet met den sikèpan verdraagt.

Daarentegen dragen de daartoe gerechtigde vrouwelijke beamtten, de rija's, kliwon's en loerah's kèparak, het wapen behoorlijk aan den rooden gordel op de linkerheup. Nu gelast de sultan zijn oudsten jongeren broeder pangéran arja Mangkoe Boemi, zijne plaats in den optocht vóór de manggoeng's in te nemen.

De prins verwijft zich op dezelfde wijze als waarop zijn broeder zich naar de tratag Prabajëksa begaf, maar naar de tratag Kèntjana vóór de troonzaal van dien naam, waar de, te gelijkertijd van zijnen stoel opgerezen, assistent-resident hem den linkerarm aanbiedt, om met hem links af te slaan en zich vóór de oepatjara-draagsters te plaatsen.

Eindelijk rijzen ook de Vorst zelf en de resident van hun zetels op, de laatste geeft den sultan den rechterarm, een der manggoeng's verzekert zich weder van den sleep van het vorstelijke kleed, de andere van de spuw- aas en allen begeven zich naar voren en buiten de tratag.

Reeds hebben enkele kèparak's den gouden dampar, de kleinere tabouret, de *lèpèpèri* (gouden sirihdoos) en de voetenbank opgenomen, de pèngongsong zich met den grooten gala-pajoeng achter zijn gebieder en de hoofdpasser zich met dien van zijn meester daarnaast geplaatst en de beide hoofdpassers stellen zich in de schaduw hunner zonnenschermen in beweging, met allen, die hen voorgaan en volgen, waarbij ook wij ons aansluiten, om den plechtigen gang naar den sètinggil, zonder jekking tegen de meer dan verkwikkelijk brandende zonnestralen,

trekkelijke missen, dat aan oudere dezer sierwapens eigen is. De prachtige Borneosche *mandau's* (slag-zwaarden) wekten evenzeer de algemeene waardeering, zoowel om hun fraai decoratie geheel, als om de verschillende bewerkingen er op toegepast: het beeldhouwwerk in hout op de beide schede-helften, door kunstig rotan-bindsel saamgevoegd, in hertshoorn aan het gevest, het inlegwerk van koper; zilver of goud in het stalen lemmet en de smaakvol aangebrachte kralen-versiering.

Het eenvoudige, doch sierlijke en tegelijk zeer duurzame kringvlechtwerk van Singaparna en de minitieuze bewerkte tibat's (kalkkokers), zoowel uit Timor als uit de Bataklanden afkomstig, trokken veler aandacht en menigeen uitte zijne verbazing, over de vastheid van hand, waarmede deze bamboekokertjes bewerkt zijn waarbij de versiering niet zuiverder gedacht, niet mooier aangebracht kon zijn. Kenners spraken eveneens hunne waardeering uit over het zoo benijdenswaardig juist gevoelde evenwichtsbegrip, dat deze Indische kunstnijveren bezitten, van het logische verband tusschen het gebruiksvoorwerp en de daarop aangebrachte versiering.

Deze tentoonstelling bevestigde opnieuw, de al meer door «Oost en West» opgedane ondervinding: dat voorlichting den bezoekers — niet het minst ook hun, die meenen door korter of langer verblijf in Indië al dit werk reeds te kennen — niet alleen zeer aangenaam, maar ook hoogstnoodig is, om de belangstelling in de over het algemeen nog veel te weinig gewaardeerde Ned.-Indische Kunstnijverheid te doen stijgen, getuige o. a. de van al zeer weinige en dan nog zeer oppervlakkige kennis van zake sprekende verslagen der plaatse-lijke bladen.

In den kleinen kring der vereeniging *Artibus Sacrum* was deze tentoonstelling toch een succes, al waren er sommige Indische oud-gasten, die meenden, dat zij en huns gelijken een nog véél mooiere tentoonstelling zouden kunnen tot stand brengen met hunne collecties. Welnu, Afdeling Arnhem van Oost en West slaat met deze stadgenooten de handen in elkaar en toont gezamenlijk een volgend jaar, dat dit werkelijk zoo is.

L. L.

Pers-kroniek.

Inhoud: Het Algemeen Handelsblad over het afschaffen van het gebruik van chineesche koelies op Banka naar aanleiding van een desbetreffend advies van den mijnningénieur, den heer B. J. Boers — „Atjehman” in het Vaderland over te weinig troepen op Atjeh. — Een verzuchting van het Vaderland over den onvindbaren vorst van Goa. — Een beschouwing van den Atjeh correspondent der Nieuwe Courant over den tegenwoordigen gang van zaken ter Noordkust van Sumatra.

Het *Algemeen Handelsblad* van 28 Februari ondersteunt het denkbeeld door den heer B. J. Boers, mijnningénieur, in *De Ingenieur* ontwikkeld, om door het gebruik van graaf- en baggermachines bij den mijnbouw te Banka de chi-

te volbrengen:

Vooran gingen vroeger Mangkoe Boemi en de assistent-resident, (tegenwoordig de kroonprins met den laatste) dan volgen, op eenigen afstand, de manggoeng's en kort achter dezen de sultan en zijn geleider met hunne volgelingen en daarop de kèparak's en pengampil's. Een der beide njahi rija's draagt de gouden sigarettendoos.

Alle ampilan's worden door gele pajoeng's beschut. Naast en achter den sultan en den resident trachten de Pakoe Alam, de militaire commandant en de commandant der lijfwacht (een zeer respectabel oude heer en nog flink ruiter, sedert overleden) hun plaats te behouden, de eerste door zijn gouden zonnenscherm beschaduwde, de anderen in hun uniformen, evenals de overige officieren en burgers, met den tropischen zonnegloed zoo bijzonder harmonieerende zwarte rokken, de middaghitte trotseerend.

Vóór den sultan marcheeren nog twee lijfwachtdragonders en twee pradjoerit's Langènastra met getrokken sabels.

Wij zouden onzen gang met een begrafenispas vergelijken, indien dat beeld niet ongepast ware onder Javanen, die bij zulk eene gelegenheid juist vlugger dan anders loopen om het onreine lijk zoo spoedig mogelijk te verwijderen.

Maar nu hebben de Javanen weder geen haast en wij schikken ons naar de omstandigheden, met eene onderworpenheid alsof de zon ons heden volkomen koel liet.

De *pèlaturan* (het groote binnenplein) is reeds ledig. Alvorens de optocht zich gevormd had, hebben de overige personen, allen zonder uitzondering, zelfs de ordonnansen, het plein verlaten, om hun stand- en zitplaatsen op de sètinggil in te nemen en aan de ontvangst van den vorst groteren luister bij te zetten.

Wie kort te voren het plein Simènganti bezocht had, zou de prins en regenten onder den empèr der west-pendopa teruggevonden en de overige deelnemers aan de plechtigheid langzaam uit de régol Kèdaton te voorschijn hebben zien komen.

Eerst eene eindeloze colonne magang's en panakawan's,

neesche werkkrachten, thans gebezigd, zooveel mogelijk af te schaffen.

Overal ter wereld tracht men in de industrie den handen-arbeid te beperken door toepassing van steeds verbeterde werktuigen. En dit is vooral noodig bij den mijnbouw, „waar het verzetten van groote massa's bovengrond voor een behoorlijke exploitatie noodig is, waar omstandigheden tot eene verhooging der productie noodzaken en waar werklieden niet in voldoende mate te verkrijgen zijn.”

Zoowel het een als het ander doet zich op Banka voor. Het zou een weldaad voor geheel Indië zijn, wanneer de tinproductie belangrijk kon worden opgevoerd; daardoor zou geld beschikbaar komen ter bestrijding van velerlei buitengewone uitgaven, waarvoor men bezwaarlijk kan leenen, omdat zij niet rechtstreeks rentegevend zijn. Men denke aan de trilogie van mr. Van Deventer: educatie, emigratie, irrigatie; wie zal, althans voor de beide eerste, tot leenen zijn toevlucht durven nemen?

En wat de werklieden betreft, — het is op zich zelf al niet goed, dat wij op Banka afhankelijk zijn van den aanvoer van arbeiders uit vreemde landen, en de ervaring der laatste jaren heeft voldoende aangetoond, dat men op geregelden aanvoer van geschikte werkkrachten niet altijd rekenen kan.

Wat nu dit laatste punt betreft n.l. de beperking van het aantal Chineezers berekent de heer Boers, dat men, voor de winning van ruim 69,000 pikols (naar den aard van het terrein) 3/7 met graaf- en 4/7 met baggerwerktuigen exploiteerend, in plaats van 5266 man slechts 489 zou noodig hebben. Kon men alleen met baggermachines werken, dan zouden voor dat werk maar 48 „Chineezers of Inlanders” noodig zijn. Naar onze meening, zegt het *Algemeen Handelsblad*, zou men, in beide gevallen, de Chineezers gerust geheel kunnen missen; tegen goede betaling kan men zeker een voldoende aantal geschikte Javanen en Maleiers verkrijgen.

Maar groter voordeel — indien, bij verschil van aard, hier eene vergelijking mogelijk ware — zou nog worden behaald door de omstandigheid, dat men de „arme terreinen en de terreinen, die thans niet te bewerken zijn” productief maken zoude.

De heer Boers zegt daarvan: „(Er zijn) „terreinen, zelfs reeds afgeboorde, waar de vrees voor te grooten andrang van water oorzaak is dat zij nog niet worden bewerkt; andere, waar erg in de modder wordt geplouwd en waar modderige tusschen- en onderlagen vaak grondschuivingen veroorzaken met het gevolg, dat veel reeds verricht werk te niet wordt gedaan. Weer andere terreinen aan den benedenloop van rivieren, voorts beddingen der groote waterstroomen en ook de zeebodem dicht bij de kust werden tot nog toe zoo goed als niet onderzocht, aangezien met de op Banka aanwezige hulpmiddelen en met de daar gevolgde werkwijze, van ontginning daarvan geen sprake kan zijn...”

Het Amsterdamsche orgaan teekent hierbij aan: „Zulke terreinen zullen, bij machinale bewerking, wel meer kosten; maar wat nood? Er is nog eene groote marge tusschen den tegenwoordigen productie- en verkoopprijs; wanneer men tin krijgt, die men nu niet krijgen kan, mag de productieprijs nog wel belangrijk boven de f21.63 per pikol stijgen!

Bovendien, — wanneer de machinale grondbewerking succes heeft, zal er om zoo te zeggen geen grens zijn aan den omvang van het bedrijf, en kan b. v., wanneer de marktprijs, zooals thans, daartoe verlekt, de tinproductie gaandeweg allicht verdubbeld worden. Wat dit beteekenen zou voor onze Indische financiën, die, om eens een cijfer te noemen, in 1900—1902 jaarlijks met ca. 16 miljoen winst op de tin-exploitatie werden gebaat, behoeft wel niet nader te worden niteengezet.

daarna de drie werkelijk fraaie en edele dieren, rijk getuigd, huppelend aan de hand hunner beide geleiders, ieder een teugel houdend en die evenals de dragers der ampilan's in gelen siképan en witten borstrok, (dodot batik) moga en witten koeleek gekleed zijn en de *samir tjinde* (gebloemd zijden band) om den hals hebben, maar eene donkere broek dragen.

Zij worden begrepen onder den naam van abdi dalem samatali en hebben hun wedana's, mantri's, loerah's, bekel's en djadjar's, welke laatsten geen *dodot*, (hofkleed) maar een *bibed* (soort kain) dragen.

De palawidjaja's gaan in een gebloemd geelsitsen kleed, terwijl het overigens naakte lichaam door borèh-geel is gekleurd.

Vrouwelijke monsters nemen aan den optocht geen deel. Behalve de pradjoerit's Mantri Djero, die voor de oost-bangsals geschaard staan, wachten tien pradjoerit's midji Sama Atmadja de komst van den sultan af, om hem als lijfwacht voor te gaan. Vijf hunner hebben rechts, de vijf anderen links van den uitgang van de régol kédaton post gevat.

Zoodra de manggoeng's verschijnen, plaatsen zij zich voor hen en schrijven zij in statigen en wijdbeenschen danspas voorwaarts naar de régol kemandoengan, welke aan den binnenkant twee zijgangen heeft, die door een achtermuur gescheiden zijn.

Steeds voortdansend, den blooten degen in de rechterhand, het schild in de linker, zien wij hen aan beide zijden de vijf trappen opgaan en in het poortgebouw verdwijnen, om in denzelfden pas, het plein kemandoengan, rechts en links van den bangsal Mangoentoer, waar de troongestoelten weder geplaatst zijn, neder te laten.

Deze voordansers verdienen om hunne oorspronkelijke krijgskleeding onze bijzondere aandacht. Zij dragen een stroogelen, met golvend goudgalon omboorden, tulband, een kringvormig ineengebogen rol, wier afgeknotten uiteinden op het achterhoofd gekruist zijn, op de bij enkelen reeds grijzende haren, voorts een gelen *katang pradjoeritan*

Terloops wijzen wij nog op bijkomende voordeelen: betere contrôle, door inkrimping van het aantal werkplaatsen; mindere beslommingen en uitgaven voor de werklieden — zieken, ouden, gebrekkigen, ontslagenen — enz.

De hoofdzaak is: grotere productie, zonder Chineezers! „Wij hopen zeer”, zoo besluit het blad, „dat de voorstellen van den heer Boers bij de deskundige beoordeelen bijval zullen vinden, en dat de Regeering dan, na grondige voorbereiding, in den door hem aangeduiden geest, krachtig de handen aan het werk slaat. Zelfs wanneer de uitgaven der machinale bewerking mochten tegenvallen, dan nog zou de verwezenlijking zijner plannen grootelijks in het economisch belang van Indië zijn.”

Naar aanleiding van een Atjehtelegram in de bladen dat er van 24 tot en met 26 Januari in Padië 21 en in Peusangan 17 zijn „nedergelegd” dus 38 in 3 dagen, waarbij dan nog den 30sten Januari 4 man in Tangse moeten gevoegd worden, lucht „Atjehman” weder eens zijn gemoed in het *Vaderland* en wel in het No. van 1 Maart.

„De lezer”, zegt hij, „onbekend met Atjehsche toestanden en met de geographische gesteldheid van Noord-Sumatra, zal uit dit bericht hoogstens kunnen opmaken, dat we met de pacificatie nog niet zijn, waar we wezen moeten. Voor ons echter, in die streken beter thuis, geeft deze eenvoudige opsomming van aan de kwaadwilligen toegebrachte verliezen de proef op de som van al het vroeger reeds door ons over Atjeh beweerde.

In 3 dagen tijd werd in de betrekkelijk smalle kuststreek tusschen den benedenloop van de Padiërivier en dien van de Peusanganrivier, bij verschillende gelegenheden en op geheel verschillende plaatsen, aan vijanden een veertigtal neergelegd, dat wil zeggen in een gebied, waarvan de grootte zich tot die van geheel Atjeh (de Gajoelanden inclus) ongeveer verhoudt als het oppervlak van den een of anderen polder tot geheel Nederland. Zou men nu uit bovenstaande telegrammen het besluit mogen trekken, dat in de rest van het uitgestrekte gebied, die drie dagen volkomen rust heeft geheerscht, dan kon dit onwillekeurig tot de meening voeren, dat alle slechte elementen zich in het kleine stukje Noordkust van Atjeh, waarover het hier handelt, hebben opgehoopt. Niets echter is minder waar dan dat. Eerstens is de gemeenschap van vele deelen met de plaats waar het bestuur zetelt zeer slecht, waardoor de mogelijkheid open blijft, dat ook elders dan ter Noordkust ontmoetingen met kwaadwilligen van 24 tot en met 26 Januari hebben plaats gehad. Maar ook al zou nu blijken, dat in de drie genoemde dagen tusschen de Padië- en Peusanganrivieren gevochten werd, dan bewijst dit alleen, dat het daar, dank de betrekkelijk vele troepen en goede communicatie-middelen veel gemakkelijker dan elders is de kwaadwilligen aan het kleed te komen.

„Inderdaad moet het een ieder opvallen hoe dikwijls in de berichten het neerleggen van vijanden wordt vermeld juist in die streken, waar de reeds genoemde gunstige omstandigheden medewerken in ons voordeel. Aan te nemen, dat de kwaadwilligen zich minder zouden ophouden in streken, waar onze troepen niet of slecht vertegenwoordigd zijn en waarvan de begaanbaarheid veel te wenschen overlaat, zou met alle logica in strijd zijn. Bij gebrek aan een ongelovige tegenpartij of liever dank dit gebrek, houden de ons slecht gezinden zich daar dan bezig met het terroriseren van de bevolking, totdat een meerdere actie onzer troepen in zulk een gebied — altijd ten koste van die in andere streken — hieraan voor eenigen tijd een eind maakt.”

Uit het hierboven aangehaalde meent hij dan ook de volgende conclusie te kunnen trekken:

„1o. Het ons kwaadgezinde deel der bevolking was

(buis zonder mouwen) en eene korte roode broek. Een, even als eene dubbele sjerp geplooiden dodot in het midden wit, maar langs de randen blauw geverfd omsluit de lendenen, terwijl de, gedurende den danspas wijd uitwaaiende, puntig toeloopende, uiteinden van dat kleed tot op de hielen afhangen. Een lederen gordel (*saboek*) bevestigt dit kleedingstuk om het middel en draagt aan de linkerzijde de hoog naar boven en naar voren uitstekende ijzeren scheede van den oud hollandschen degen. Om den hals en op de borst hangt een zilveren *kaloeng* of cirkelvormige borstplaat.

De bloote armen en onderbenen zijn met gele borèh besmeerd. De tulband is met bloemrossen getooid. De linkerhand draagt het cirkelvormige van rötan gevlochten schild en de rechter zwaait den vrij langen, niet meer al te blanken, degen.

De Sultan zelf is intusschen, onder het genot van alle denkbare eerbewijzingen, op den Sétinggil aangekomen. Hij wandelt door de oostzijde van den bangsal Witana naar voren.

Manggoeng's en kliwon's scharen zich op één rij, om den vorst voorbij te doen gaan naar zijn troonzetel. Mangkoe Boemi (tegenwoordig de kroonprins) wacht staande, aan den arm van den assistent-resident, onder de tratag het oogenblik af, dat zijn vorstelijke broeder zich zal hebben neêrgezet, om eerst dan zijne plaats op (niet vóór) den eersten stoel rechts in te nemen.

De troonzetels staan immers op den verhoogden vloer van den kleinen bangsal Mangoentoer.

De stoelen onder de tratag voor dezen bangsal staan dus lager dan de dampar en, op die stoelen zich nederzettend, zitten ook Mangkoe Boemi en Ngabéhi beneden den Sultan.

De oudste zoon van dezen zit op de tweede stoel naast zijn oom.

Alle andere prinses zitten daarachter op het zand. De boepati's, panewoe's en mantri's djero nemen in onbeveeglijke silahouding tegenover den troon, onder het

altijd groter dan werd vermoed.

„2o. Slechts door een voortdurende reëruëtering uit de zg. goedgezinde bevolking kan het nog altijd bestaan van een over geheel Atjeh zeer kwistig verspreid, ons vijandig element verklaard worden.

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Zeer mooie Gandaria assin en Atjar Gandaria Bombay ducks, Palmine (planten vet) Windham Corn (mais) Nangoeng Thee, Goela aren, Ketjap Benling, Roode visch etc.

GERASPTE KLAPPER.

W. POPPINK,

Zadelmakerij.

Reisartikelen.

141-143 Prins Hendrikstraat

DEN HAAG.

Proefles gratis.

Prospectus franco.

noordeinde van de tratag, in het niet al te koele zand plaats. Men vergeet niet, dat de bedekking van gespleten platgeslagen en dooreengevlochten bamboe of zonnestrallen niet geheel tegenhoudt. De eerste stoel links tegenover den kroonprins werd vroeger door den sedert overleden pangéran adipati Pakoe Alam bezet, de tweede door den militairen commandant van Djokja; op de derde plaats zit de assistent-resident, naast dezen zittende de commandant der schutterij en de tolk voor de javaansche taal. Maar de eerste stoelenrij strekt zich hier, evenals de vier of vijf daarachter geplaatste rijen, tot aan de uiterste noordergrens van de tratag Rambat uit en blijft geheel ter beschikking van officieren, ambtenaren, burgers en de prinses van het huis Pakoe Alam, die niet tot de autoriteiten gerekend worden. Wie alles goed wil zien, zoekt liefst eene plaats beneden in de eerste rij. Wie een weinig meer vrijheid van beweging te waardeeren weet, trekt zich bescheidenlijk naar achteren terug. Achter den troon laten de manggoeng's met hun geleidsters zich neder, de gouden oepatjara steeds op de handen dragende, die nu weder een steun vinden in den schoot. Achter hen nemen de keparak's en de kansja's ngampil den bangsal in beslag. De door de laatsten gedragen pieken zijn thans ontbloot en de scheeden in de gordels geborgen.

Rechts van den bangsal Mangoentoer, onder de oostelijke helling, staan de betrekkelijk weinige instrumenten van den gamelan „Kijahi Moenggang”, de oudste en als poesaka eerwaardigste aller gamelan's, door zijn nijaga's bezet.

Daar buiten zouden we nog een anderen gamelan kunnen opmerken, die zich door een minder welluidenden dan wel schellen en ruwen klank onderscheidt, den kijatri kébo ganggang”, naar de daarop geslagen gènding, (melodie), ook wel minder vleidend *kodok ngarek* genoemd, d. i. de naam van eene melodie op den gamelang Sa-lendra.

(Wordt vervolgd.)

30. Binnen niet al te veel jaren zal, bij gebrek aan weerbare mannen onder de goedgezinde bevolking, de reëruitering daaruit voor de benden moeten ophouden en zal de Atjehoorlog dus tot een eind zijn gebracht, althans tusschen de Padië- en Pangsanganrivieren benedenloops.

Maar neen, ons uitgangspunt was fout. Niet elke 3 dagen worden er zooveel vijanden in Padië en Pangsangan neergelegd. Inderdaad, 't ware al te vreeslijk: $8 \times 5000 = 40.000$ weerbare mannen, welke onder het systeem Van Hentsz, in een zeer klein deel van het Atjehsche gebied slechts, door onze wapens zouden gevallen zijn. Deel 't cijfer echter door 3, door 4, door 5, nog altijd komt ge dan tot $3\frac{1}{3}$, $2\frac{2}{3}$ of 2 procent der weerbare bevolking, welke jaarlijks als offer van den haat tegen ons bestuur valt. Het sub 3 beweerde moge dan ook onwaar worden, wat onder 1 en 2 geconcludeerd werd, is voor geen aanvechting vatbaar.

Maar men kan, als men wil, meer lezen uit die eenvoudige, officieele telegrammen. Van 27 tot en met 30 Januari viel in het door ons bedoelde gebied geen enkele vijand. Waaraan is dit toe te schrijven? Slechts twee redenen kunnen hier voor bestaan, ten eerste kan verondersteld worden, dat die dagen de opgejaagde vijandelijke elementen naar nabijzijnde veiliger oorden verhuisd zijn, waar onze troepen minder sterk waren of minder actief optraden en ten tweede kan aangenomen worden, dat op dagen van inspannende arbeid een paar dagen rust voor onze troepen is gevolgd. Vermoedelijk werkten beide omstandigheden samen. Welke gevolgtrekking is hieruit te maken? Had men geen «veilige oorden», m. a. w. waren onze troepen alom vertegenwoordigd geweest, dan zou een uitwijken niet mogelijk en ook van 27—30 Januari een verliescijfer aan Atjehsche zijde te constateeren zijn geweest. Hadden onze troepen hunne actie kunnen blijven voortzetten, m. a. w. had men de vermoeide patrouilles door andere kunnen vervangen, dan zou ook van 27—30 Januari eenig succes hiervan 't gevolg zijn geweest. Te weinig troepen dus. Met verwijzing naar onze eerste artikelen over Atjeh's pacificatie roepen we bijgevolg: «Quod erat demonstrandum».

«Atjehman» knoopt hieraan, evenals in al zijn vorige artikels, de waarschuwing vast, dat men van dezen onverklikkelijken toestand niet aan den kolonel van Daalen de schuld geve.

Mogen wij hier iets toe zeggen dan is het dit: «Atjehman's» arbeid om het met Atjehdaden onkundige en onwetende publiek in Nederland met zijn meerdere en groote detailkennis voor te lichten is zeer nuttig, en het *Vaderland* door aan zijn goed en vlot geschreven pennevruchten gastvrijheid te verlenen, bewijst daardoor een grooten dienst aan de publieke zaak. Wat was er b. v. van zijn artikels in andere «grote bladen» terecht gekomen? zelfs wanneer men nu daar, onder hoede en leiding van den boekenspecialiteit, die het natuurlijk uit de boeken, de staatsbladen en «officieele» rapporten veel beter weet dan gij, die pas uit het oorlogsland zijt teruggekeerd, aan het woord had gelaten?

Maar wees op één punt nu voorzichtig. Laat van Daalen thans eens een poosje rusten. Gij eindigt steeds met hetzelfde refrain: van Daalen mag niet de zondebok worden als de bom op Atjeh barst — en dat zij spoedig, misschien zeer spoedig barsten zal, zijn wij volkomen met u eens — van Daalen is niet voor de gevolgen van het pacificatiesysteem patent van Hentsz verantwoordelijk te stellen.

O. i. door te veel op dit aanbeeld te hameren, doet gij verkeerd. Het begint te gelijken op het opendruwen van een porte-brisée. Bovendien gij zult uw doel in dit opzicht wel bereikt hebben.

De kolonel van Daalen zal thans niet meer zoo gemakkelijk met de zonden van het regiem van Hentsz beladen den woestijn der gepensionneerden — anders voor velen toch een oase — ingezonden worden.

Daarom «Atjehman», laat van Daalen nu eens een poosje rusten en laat uw helder licht overigens in vollen gloed schijnen op de Atjehzaken, waarmee gij zoo krancig zijt begonnen.

* * *

Het *Vaderland* van 3 Maart begint zich ongerust te maken over de resultaten van de «jacht» op den vorst van Goa. Het is een «looze vos» zegt het blad. Nergens is hij te vinden, waar ook onze patrouilles het eiland doorkruisen. De vorst van Goa is en blijft zoek. Men komt Z. M. maar niet op het spoor. Daarom zegt de «Makassar» ligt deze conclusie voor de hand n.l.:

«Eigenlijk is er tot nu toe trouwens van geen vervolging sprake geweest, want men heeft nooit goed geweten waar hij zich ophield.

Ons wordt uit goede bron bericht, dat vele Goareezen, na de zoo vurig verlangde annexatie, hun klachten zullen komen inbrengen wegens wederrechtelijke inbezittingen hunner sawahs en tuinen door de hofkliek».

Het *Vaderland* slaakt hierbij de verzuchting:

«De vraag dringt zich dan ook op, of de Vorst van Goa nog wel op Zuid-Celebes is, want ondanks een doorkruising van dit gebied door onze troepen en ondanks onze machtsuitbreiding over bijna het geheele eiland, werd zelfs nog geen juist bericht over de verblijfplaats van den voormaligen Vorst verkregen, en het is toch niet aan te nemen, dat onze inlichtingsdienst zoo gebrekkig zou werken, dat na maanden van actie hieromtrent niet enig licht ware ontstoken.»

Zou op Celebes misschien niet hetzelfde verschijnsel zijn waar te nemen als te Atjeh, n.l. te weinig troepen?

Om een vorst, met zoo weinig bagage bij zich en zulke vlugge beenen te pakken, zijn veel troepen noodig. In elk geval meer dan tot dusverre daarvoor gebruikt worden.

* * *

De voortreffelijke Atjeh-correspondent van de *Nieuwe Courant* gaat voort om evenals «Atjehman» in het *Vaderland* zijn waarschuwend stem over den gang van zaken

op Atjeh te doen hooren.

De jongste rampspoeden in het Telok-Semawé'sche geven hem aanleiding tot de volgende beschouwing:

«Er zijn omstandigheden denkbaar, waarin hardhandig optreden niet te vermijden is. Wij hebben dan ook herhaalde malen met instemming gewag gemaakt van het doortasten der patrouilles en het beboeten van driest optredende hoofden en bevolkingen.

Maar dit zijn dan toch niet anders dan noodmiddelen, zij kunnen geen tot in lengte van dagen doorgevoerd systeem vormen. Zoodra de toestand het maar eenigszins toelaat, moet er naar gestreefd worden zoo spoedig en afdoende mogelijk de geslagen wonden te heelen. Met zulke overwegingen heeft men 't zich te Telok-Semawé — en evenmin te Kota Radja tijdens het noodlottige interimaat — niet lastig gemaakt. Zoo ergens, dan is in de zeer groote en aanzienlijke controle-afdeeling Telok-Semawé, met zoo ongehoorde inspanning tot onderwerping «gebracht, het militaire bestuursregime schadelijk gebleken. Het geleek er soms naar of aan de nu nauwelijks twee jaar geleden zoo gewillig gestemde bevolking werd gezegd: «Gijlieden, zult ondervinden, dat wij voor niets staan.»

Al die jonge onervaren broekjes, die over het schoone land werden losgelaten, waren vol overmoed; van een voorzichtig psychologisch beoordeelen der dingen geen sprake «Gij zult zwichten of betalen, of anders den kogel!» — ziedaar de bestuurswijsheid in de laatste twee jaar, vooral in het Pangsangansche, toegepast.

Het boete-systeem — hoewel in sommige omstandigheden en met beleid toegepast, een goede maatregel — werd in het Pangsangansche een gruwel. Hierbij dient er nog op gewezen, — en dit geldt voor de meeste streken waar beboeting correctiemiddel is — dat het zoo moeizaam opgebrachte geld ook met zorg moest worden aangewend voor het doel, waartoe het heet te dienen, n.l. tot aanleg en onderhoud van wegen, waarmee de bevolking terstond gebaat is.

Dat geld, waaraan vaak zooveel tranen en zuchten kleven, wordt echter tamelijk en bagatelle beheerd. Er is zoo bitter weinig contrôle op en de op de spits gedreven bezuinigingswoede is weinig bevorderlijk aan nauwgezetheid in zulke dingen. Daar het hier meer dan een ton per jaar geldt zou het ook aanbeveling verdienen de verantwoording als bijlage bij het Koloniaal Verslag te voegen. Ze zou kunnen worden gecombineerd met een verantwoording van het buiten Atjeh opgebrachte «oeng rodi» — d. i. het getal waarmee heeredienstplichtigen hun diensten afkopen, en waarvoor dan loonarbeiders moeten worden te werk gesteld. Het is hoog noodig, dat belanghebbenden kunnen nagaan, op welke wijze dit geld wordt besteed. Thans blijft dit zoowel voor autoriteiten als voor de betrokkenen meestal een open vraag.

Het voorgaande geeft niet veel goeds te onderstellen bij al de reeds gepleegde grove fouten. Het resultaat van dit alles is in het Pangsangansche niet uitgebleven: het nog niet uitgeweken deel der bevolking betaalt niet alleen geen boete meer, doch ook het opkomen van heeredienstplichtigen uit dat landschap is afgegaan.

Onderwijl ontvolkt het nog meer, want bij het thans gedeceeteerde «schoonbezemen» moet menig onschuldige het lot eens «vijands» wedervaren. De procesvorm voor als verdachten beschouwde rondlopende lieden, is zeer kort en weinig overtuigend. En wanneer men den man — die uit vrees voor de «kenumpenie» liever vlucht dan strijkages te komen maken voor de patrouille-commandant — eenmaal het licht heeft uitgeblazen, gaaf het vrij gemakkelijk hem tot «vijand» te verklaren.

Meer dan voldoende is nu gebleken, dat onze militairen best een onrustige landstreek tot rede kunnen brengen; ook, dat er officieren en onderofficieren zijn, die behalve als doortastend militair ook als humane bestuurders weten op te treden. Maar het gros blijkt weinig geschikt om de met wapens verkregen resultaten vreedzaam te consolideeren. Dat er dus omgezien worde naar menschenkundige en humane bestuursambtenaren. In samenwerking met goed gedisciplineerde marechaussees zullen zij er best in slagen het ongelukkige land eindelijk te bevredigen. Dat is de eisch van het oogenblik».

Wij geven deze beschouwing in haar geheel, omdat zij stof te over tot ernstige overweging voor de verantwoordelijke personen aanbiedt. En als men dan bedenkt, dat niet alleen deze bezadigde schrijver zoo oordeelt, ja nu al maanden achtereen dezelfde feiten constateert, maar van verschillende kanten precies hetzelfde gezegd wordt, vraagt men zich toch wel eens af: waar moet dat op Atjeh heen?

Uit de Oost-Indische Mail.

Onder den titel: «Oorzaak en gevolg» schrijft 't *N. v. d. D. v. N.-I.* het een en ander omtrent het militaire element en de militaire actie, die bij 't tegenwoordige bestuur zoo overheerschend op den voorgrond treden en waaraan het z. i. toetschrijven is, dat kortzichtigheid, letten op de allereerst-voor-de-handliggende dingen, in de plaats is getreden van een in ver verwijderde toekomst zien.

Methode voor methode, komt het schrijver voor dat de laatste, die van G.G. Rooseboom, de betere moet worden genoemd. Daarvan toch kan, bij eenige zelfbeperking, bij minder omslag iets goeds worden verwacht; bij het Van Hentsz-stelsel, waarbij de kwaal alleen in haar uitingen wordt aangetast, maar op de ziekte zelf nauwelijks acht wordt geslagen, is dat zoo goed als uitgesloten:

«Alles wordt thans beschouwd als een «op-zich-zelfstaand geval», en als zoodanig behandeld, ook al doen die gevallen zich voor, in een zoodanig aantal, dat aan een algemeene kwaal moeilijker meer te twijfelen is.

Nemen wij bij voorbeeld de excessen van het leger, die in den laatsten tijd op inderdaad onrustbarende wijze toenemen, niet alleen in aantal maar ook in beteekenis.»

Schrijver haalt hierbij aan de verzachtende woorden van de *Javabode*, ook in onze vorige *Berichten* opgenomen, betreffende de terechtstelling der 3 officieren voor den krijgsraad te Atjeh en noemt dan als oorzaak van dergelijke voorvallen: de school, waartuit degenen komen, die Indië besturen, de principes, waarmee de jongeren worden opgevoed, die thans over bijna geheel Indië in staat zijn gesteld deze zelf toetepassen:

«Is 't te verwonderen, dat de gevallen van wreedheid en verwildering dagelijks talrijker worden?»

Is het, vooral te verwonderen, dat de minderen, die hun onmiddellijken chef dergelijke dingen zien doen, — onder aansporing van hogere chefs, het is waar, maar dat kunnen zij niet weten — dat die eveneens uit den band springen? . . .

«van den aanvang af is bij de benoeming van dezen gouverneur-generaal de vrees uitgesproken, dat hij geheel Indië te veel als een grooter Atjeh zou doen besturen. Die vrees, dat blijkt maar al te duidelijk, is niet denkbeeldig geweest.

«En nu de remedie?»

«Alleen door bestraffen van een paar der euveldeaders, die meer of minder toevallig onder het bereik der Justitie zijn gekomen, bereikt men echter niets in die richting; door kortzichtig alleen te letten op de uitwerkselen kan hoogstens een tijdelijke verbetering worden verkregen.

«Doch alleen door aan de civiele instelling «weder de plaats te hergeven, die daaraan uit den aard der zaak toekomt, door het militaire element terug te brengen tot wat dit behoort te zijn: niet het *doel*, maar een *middel* om tot het doel te geraken, niet een hoofdzaak maar een instrument; alleen daardoor kan op den duur verbetering verwacht worden van den tegenwoordigen slechten toestand.

Hoe langer die voortduurt, hoe moeilijker het zal zijn, dien te veranderen, hoe talrijker bovendien de slachtoffers daarvan zullen zijn» zoo eindigt schrijver zijn beschouwingen.

Singa Mangaradja heeft den wensch genit zich persoonlijk bij den resident van Tapanoeli te komen onderwerpen. Hij heeft zich naar Sidikalang begeven.

Het **Brigade verband**. De vierde brigade zal eerstdaags worden opgericht. Deze zal haar hoofdkwartier te Bandoeng krijgen en behalve de garnizoenen in de Preanger ook Tjilatjap omvatten en onder commando komen van Jhr. de Lannoy, die tot generaal zal worden benoemd.

De 3 bestaande militaire afdeelingen worden in brigades herdoopt, waardoor de indeeling van ons leger op Java meer tactisch wordt en er meer tactisch verband in de onderdeelen komt.

De invulling der **militaire conduites** heeft weer een wijziging ondergaan; er is veel vereenvoudiging in gebracht, door meer op den man af te beoordeelen. Ook krijgt de officier nu een uitvoerig gemotiveerde nota ter inzage, w. i. hij, bij ongeschikt beoordeeling voor bevordering al zijne tekortkomingen vindt aangeteekend en zich daarop kan verdedigen of trachten zich te beteren. Voortaan zal dus niemand meer op onaangename wijze kunnen worden afgemaakt, zonder dat zelfs bekend was, wie de «deuk» in de «conduite» had gegeven.

In 't *Bat. Nbl.* van 3 Febr. j.l. wordt de aandacht gevestigd op de vraag, die in gezaghebbende kringen in Nederland ernstig wordt overwogen: of de onkosten, die jaarlijks voor het onderhouden der **scheepsmacht in N. Indië** moeten worden gemaakt, niet belangrijk zouden kunnen worden verminderd, door het aantal inlanders bij de vloot uit te breiden en dat van de Europeanen in te krimpen? Hierdoor zou geld beschikbaar komen, dat wellicht elders voor de marine beter besteed kon worden. Een belangrijke besparing op de uitgaven voor personeel zal dan zeker verkregen worden. Zeeofficieren van naam en ervaring beweren echter dat een inlandsche matroos niet in de schaduw van zijn Europeeschen collega kan staan, en dat inlandsche schepelingen in den tegenwoordigen zeeoorlog niet voldoende toewijding en doodsverachting aan den dag zouden leggen.

Wil men dus volgens deze bezuinigen, door het aantal inlanders ten koste der Europeanen uit te breiden, dan vergenoeg men zich met dien maatregel ten minste alleen toe te passen op de flotijle vaartuigen en in 't algemeen op die schepen, die in tijd van oorlog met een Eur. vijand buiten dienst gesteld worden of althans niet bestemd of geschikt zijn, om zich met den tegenstander te meten. Op de bodems, die den strijd zullen moeten openen, verzwakke men de weerkracht niet door de Europeesche bemanning te verminderen.

Een andere vraag is echter: of de Inlanders vooral die welke aan zeevaren gewend zijn, niet tot flinke matrozen op te leiden zouden zijn?

Reeds vroeger maakte de *Javabode* melding van het voornemen van den adviseur voor inlandische en Arabische zaken, **Dr. C. Snouck Hurgronje**, om zoo mogelijk in Mei van dit jaar buitenlandsch verlof te verzoeken.

De schrijver der *Bataviasche Nouvelles* in 't *Soer. Hbl.* deze zaak besprekende, zegt echter dat de vermoedens, dat hij Indië voor goed zou verlaten, uit de lucht gegrepen zijn. De *Javabode* is het hiermede geheel eens. **Dr. S. H.**, die reeds 17 jaren onafgebroken en met groote inspanning in de koloniën werkzaam is geweest, had reeds 2 jaren geleden gebruik willen maken van zijn recht op verlof, maar heeft telkens zijn plicht boven dat recht gesteld. Laat ons hopen, dat hem thans een aangename verloftijd te wachten staat.

Java.

In de *Javabode* van 1 Februari j.l. lezen wij, dat op dit oogenblik bij den Raad van Indië het denkbeeld, waarvan wij reeds vroeger melding maakten in ernstige overweging is, om voor heel het **bestuur op Java** — met uitzondering der Vorstenlanden — te volstaan met drie hoofdamtbanen, met den titel resp. van gouverneur van West-, Midden- en Oost-Java en dat door 't Opperbestuur in Nederland is aangedrongen op een spoedige afhandeling dezer zaak. Het blad vindt dit denkbeeld nog zoo mal niet. Ook het *Bat. Nbl.* is er wel voor te vinden en hoopt dat het plan spoedig moge verwezenlijkt worden.

Het *N. v. d. D. v. N. I.* van 3 Febr. j.l. vraagt: 1o of het Eur. bestuur op 't oogenblik zoo overtalrijk is, en of het daardoor uitgeoefend toezicht, zoowel op de Indische maatschappij in 't algemeen als op de handelingen der inlandsche ambtenaren in 't bijzonder, zoo volmaakt, zoo overdadig goed is, dat de inkrimping van het aantal ambtenaren werkelijk een urgente kwestie genoemd kan worden en 2o of het gehalte der inlandsche ambtenaren inderdaad steeds en altijd gebleken is van dien aard te zijn, dat nu reeds, zonder vrees voor de toekomst, kan worden voortgeschreden op den weg, die leidt naar 't ideaal: Java bestuurd door Javaansche ambtenaren, onder het toezicht van zeer enkele Europeanen?

Er is op 't oogenblik een zaak aanhangig, die eigenaardig genoeg op beide vragen een niet al te onduidelijk antwoord geeft, laat het blad er op volgen en dat is de zaak-Moedjemi, demang van Bekasi.

Het stereotype antwoord van beklagde op alle voor hem bezwarende verklaringen der getuigen, dat deze omgekocht zijn door de Chineesche landheeren in het district Bekasi, zou met een geringe wijziging overal op Java kunnen worden gegeven; speciale uitvloeiels van het stelsel der particuliere landerijen, die aanleiding zouden kunnen geven om in deze zaak een speciaal geval te zien, zijn bij de behandeling er van niet aan 't licht gekomen. Uit de verschillende getuigenverklaringen blijkt voldoende dat het in Bekasi al heel eigenaardig is toegegaan, waarbij schrijver tot het besluit komt: „als er ooit een duidelijk voorbeeld is gegeven van de vreemde wijze, waarop het raderwerk van ons bestuursstelsel in elkaar grijpt, dan is het wel bij deze zaak. Maar het merkwaardigste daarvan is toch wel de koelbloedige, onverstoerbare wijze, waarop een dergelijk geval door de hoogste autoriteiten wordt opgenomen.

En hoewel ten duidelijkste is gebleken dat de tegenwoordige inrichting van het Europeesch bestuur géén goede contrôle waarborgt, en daarbij, ook in de onmiddellijke nabijheid van de hoogste autoriteiten, malversatiën van de ergste soort kunnen voorkomen, toch wordt met een kortzichtigheid, waarover men zich verbazen en ergeren moet, voorgedreven in de richting naar inkrimping van het Eur. toezicht, — dat nu reeds meer dan onvoldoende blijkt — en uitbreiding van het Inl. element in 't bestuursmechanisme, hetwelk bij de minste verslapping van 't toezicht blijken geeft van niet tegen de weelde van zelfstandigheid opgewassen te zijn.

Den 5en Febr. jl. was 't 50 jaar geleden, dat te Batavia de eerste zusters Ursulinen voet aan wal zetten. De *Javapost* wijdt aan deze gebeurtenis een warm gesteld artikel, waaraan wij ontleenen dat de scholen in Aug. 1856 werden geopend en in Oct. d. a. v. reeds 40 pensionnaires buiten de gewone leerlingen telden, terwijl de school zich dermate uitbreidde, dat den 18 Jan. 1859 reeds de grondslagen gelegd werden voor een tweede school te Rijswijk. In 1864 was het aantal leerlingen zoo toegenomen, dat de bestaande gebouwen onvoldoende waren en eenige nieuwe lokalen daarom moesten verrijzen. Intusschen was te Soerabaja ook een zusterschool begonnen.

Al bijna 30 jaren staat mère Augustine aan 't hoofd van 't instituut, nog altijd met jeugdigen ijver en onverdroten werkkraft, met een opgewektheid, die geen 43jarig verblijf in de heetste streken van het heete Indië heeft kunnen temperen, als een ware „moeder.“ Onder haar tactvol bestuur is Noordwijks instituut zonder twijfel zeer in bloei toegenomen. Zij werd benoemd tot ridder in de Oranje Nassau Orde, terwijl wat de bloei van 't onderwijs betreft, o. m. alléén gemeld zij, dat enkel van 1886—1896 de normaalschool aan 't klooster verbonden, 150 van gouvernementswege gediplomeerde onderwijzeressen opleverde.

In de *Javabode* van 3 Februari jl. komen van den heer *Th. Hilgers* eenige beschouwingen voor over het **Onderwijs van Inlanders**, waaruit valt af te leiden dat, ofschoon de plannen tot reorganisatie en uitbreiding van het inlandsch onderwijs nog niet met juistheid bekend zijn, men toch als vaststaande kan aannemen, dat bij de regering het volgende wordt overwogen:

- 1o. Uitbreiding door het openen van kleine desa-scholen.
- 2o. Reorganisatie van het bestaande, door het onderwijs meer in overeenstemming te brengen met de eischen der praktijk.
- 3o. Stichting van vakscholen, w.i. gelegenheid wordt gegeven tot het leeren van het ambacht en het kunstambacht.
- 4o. Het openen of stennen van gelegenheden waarin inlanders de hollandsche taal kunnen leeren.

In de *Locomotief* wordt medegedeeld dat ambtenaren, beheerders van ondernemingen, directiën van spoor- en tramwegen en particulieren in Midden-Java binnenkort een circulaire zullen ontvangen, waarin een plan wordt ontvouwd, tot oprichting van een **sanatorium** voor Midden-Java. Dit plan is een geesteskind van den Semarangschen stadsgeneesheer Dr. de Vogel en wordt voorloopig reeds krachtig gesteund. De sanatoria te Garoet

en Tosari kunnen niet in de behoefte voorzien van Midden-Java. Zij zijn te ver van Semarang verwijderd en dus voor een kort verblijf ongeschikt, terwijl het winderige Salatiga voor vele patienten niet is aan te raden en Oengaran om andere redenen evenmin. De oostelijke helling van den Sindoro wordt geacht te zijn het door de natuur aangewezen terrein voor het sanatorium voor Midden-Java. Op die helling ligt, 4000 voet hoog, de desa-Djoemprit, aan den oorsprong der Progro rivier, een mildvloeiende bron van kristalhelder koud water, terwijl de Sindoro Djoemprit beschut tegen de ruwe westenwinden. Men is slechts 9 palen daar verwijderd van het Diëng-plateau, dat om zijn natuurwonderen en oudheden het Yellow-stonepark van Java genoemd mag worden.

De commissie, waarover wij in ons vorig blad met een enkel woord spraken, en die middelen zal beramen en voorstellen doen om, gesteund door de regering, het pauperisme te bestrijden en **armenzorg** op haar program zal plaatsen, zal als permanente commissie geïnstalleerd worden, onder het voorzitterschap van den heer J. Dinger, lid van den gemeenteraad te Batavia.

Exploitatie-regelingen in Djokja. In het dagblad *Mataram* van 2 Febr. jl. wordt uit officiële stukken aangetoond, dat de resident Couperus reeds in 1904, naar aanleiding van een vonnis van den landraad te Djokja, aan de regering de noodzakelijkheid van de invoering van exploitatie regelingen voor de huurlanden in zijn gewest heeft aangetoond en toen reeds voor dat doel de beschikking heeft gevraagd over een controleur van het BB.

De bewering, dat de Kenajan-zaak tot de invoering van dergelijke regelingen den stoot zou hebben gegeven, is derhalve onjuist.

Buitenbezittingen.

Kapitein Colijn gaat eerstdaags naar het oosten van den Archipel, om voor den gouverneur-generaal te zien hoe de toestanden daar zijn. Het eerste doel van de reis is de Tomini-tocht: van daar gaat hij naar de Molukken, welke van noord tot zuid en van oost tot west zullen worden bezocht. Hij rekent negen maanden weg te blijven.

De gouverneur van **Celebes en Onderhoorigheden** heeft in Januari een besluit geslagen voor de zelfbesturende landschappen in Zuid-Celebes, dat, naar de *Javabode* van 1 Febr. mededeelt, van grooten invloed zal zijn op de ontwikkeling van het geheele gewest. Dit besluit betreft de oprichting van **landschappkassen** in de zelfbesturende landschappen, met het doel voornamelijk tot het verkrijgen en beheeren van fondsen, waarmede werken van openbaar nut kunnen uitgevoerd en bekostigd worden. Het doel zal dus in de eerste plaats zijn, om met behulp dier fondsen wegen, bruggen, wachthuizen enz. te maken en te onderhouden, welke werken de ontwikkeling van handel, mijnbouw en cultures zeer zullen bevorderen. Deze kassen zullen worden beheerd door commissiën, samengesteld uit daartoe door het inlandsch zelfbestuur in overleg met den Europeeschen bestuurder aangewezen leden. Het hoofd van gewestelijk bestuur heeft het opper-toezicht op al hetgeen de landschappkassen betreft.

Hetzelfde blad bevat eenige beschouwingen over de **nieuwe regeling der rechtspleging** in zelfbesturende landschappen van dit gewest; deze zou niet gelden voor inlanders van buiten, die er tijdelijk verblijf houden, noch voor vreemde Oosterlingen, die zich bijv. voor den handel daarin gevestigd hebben. Ondanks enkele leemten en fouten mag deze regeling door haren eenvoud, beknoptheid, duidelijkheid en genoegzame volledigheid, een geslaagd werk heeten, dat zeker zal strekken tot heil der inheemsche bevolking. Een eeresalut brengt het blad den gouverneur van Celebes voor dezen belangrijken maatregel in zijn gebied!

West-Indische Berichten.

Suriname. *Onze West* acht het noodig om tegenover de optimistische verwachtingen, die in Nederland schijnen te hebben postgevat ten aanzien van de cacao-crisis een waarschuwend woord te laten hooren.

Het blad wijst er in de eerste plaats op, dat de cacao-productie in 1905 wel is vooruitgegaan, maar stelt daartegenover dat de uitvoer in het afgelopen jaar toch nog slechts 50 percent was van het gemiddelde van den uitvoer in normale jaren, waaruit volgt dat voor de cacao-cultuur nog geenszins de normale toestand weer is ingetreden.

„Van meer belang echter dan al het voorgaande, schrijft het blad dan, is dat de vooruitgang der productie in 1905 volstrekt geen zekerheid geeft, dat hierin het begin maz worden gezien van eene duurzame verbetering. Wij leven op goede hoop, doch nog altijd met een vulkaan onder de voeten. Bepaalde aanleiding voor alarmeerende berichten hebben wij op dit oogenblik niet. Wat ons echter ter oore komt uit de geteisterde districten, bewijst dat de infectie nog niet verdwenen is, en zolang de infectie er is, kan niemand vooruit zeggen of er 10 pct. dan wel 90 pct. van de vruchten versteen zal. Welk deel van den oogst gered wordt, schijnt ook niet weinig afhankelijk te zijn van het seizoen, dat in de eerste helft van het vorig jaar zeer gunstig was.”

Onze West schreef dat niet om de gemoederen te verontrusten, maar om er de aandacht op te vestigen dat de cacao cultuur nog altijd verkeert in een toestand, die doet slingeren tusschen vrees en hoop.

De modelhoeve, waarvan de oprichting werd voorgesteld, blijkt nu ook al niet eens in den smaak te vallen van hen, waarvoor zij werd beoogd, met name o. a. van de Nederlandsche Boeren-vereening, welke leden zich ook mee in de eerste plaats aan veeteelt wijden.

De Vereeniging heeft nu in een adres aan de Koloniale

Staten, met redenen omkleed, dit college in overweging gegeven zijne goedkeuring te onthouden aan het voorstel tot oprichting eener gouvernements-modelhoeve in Suriname.

Onder die redenen vinden we aangegeven dat de runderveestapel niet in zoo ongunstigen toestand verkeert als in de betrekkelijke memorie van toelichting op het door het bestuur aangeboden ontwerp wordt voorgesteld; en op het oogenblik uitbreiding van den runderveestapel, met het oog op de binnenlandsche consumptie zelfs niet aan te raden is. De houders kunnen nu reeds, tengevolge zoo van de scherpe concurrentie van ingevoerd prairievee van Venezuela en elders, als van het feit, dat de mindere bevolking weinig versch vleesch nuttigt, het slachtvee niet voor redelijken prijs van de hand zetten.

Voorts meent adressante dat het ter verbetering van het inlandsche vee veel raadzamer ware fokstieren in verschillende centra van den veestapel in de kolonie te plaatsen, dan ze in een modelhoeve vast te leggen, waar met het oog op de nog gebrekkige gemeenschap in de kolonie, slechts de in den naasten omtrek wonenden daarvan voor de veeteelt partij zouden kunnen trekken.

Ten slotte ziet de Vereeniging in, dat de eventuele oprichting eener modelhoeve, waarvan de rentabiliteit afhankelijk zou zijn van de melkproductie, tot gevolg zou hebben den ondergang van kleine veehouders en van de onderneming Beekhuizen.

Wij hopen dat het bestuur der kolonie tot het inzicht moge komen, dat het beter ware het voorstel maar weder in te trekken.

In het *Gouv. Adv. Blad* zijn de statuten openbaar gemaakt van de boeren leenbanken van kleine landbouwers Beneden Commewijne en Domburg.

Dat is voor den kleinen landbouw in Suriname werkelijk een flinken stap vooruit. Met „help yourself“ in tijds ingezien en in toepassing gebracht komt men het best de wereld door en de moeilijkheden van het leven te boven.

Voor Suriname, het bekende voormalige Granplacer schijnt hoop in het verschiet te liggen — we ontleenen toch aan *Onze West* het volgende:

„Sedert eenige dagen vertoefte in de kolonie de heer Linck, een der Directeuren van de Demerara Exploration Co., de onderneming die nu sedert anderhalf jaar met schitterend succes de Omai Mine in Demerara exploiteert.

Naar wij in een onderhoud met den heer Linck mochten vernemen, staat zijn komst in verband met een aanbidding in Suriname om hier zaken te doen. De heer Linck is heden morgen met den heer M. H. Bruijn op reis gegaan naar het placer van de Mijnbouw Mij. Suriname, voorheen Granplacer. De heer Millard, opzichter bij de Exploratie van Gouvernementswege, zal later volgen om assistentie te verleen bij het onderzoek. Loopt dit onderzoek gunstig af, dan is de bedoeling het placer machinaal te ontginnen, met kapitaal van de Demerara Exploration Co. Een ernstige vraag blijft echter het vervoer naar het placer. Men herinnert zich, dat eenige jaren geleden het vervoer van een baggermolen naar het placer nagenoeg een jaar duurde en bijna al het werkkapitaal van Granplacer verslond, zoodat van een flink aanvatten der exploitatie geen sprake meer kon zijn. De spoorweg die in aanleg is, zal het placer gemakkelijk bereikbaar maken, doch eerst over twee jaren.

Waar de Omai Mine in Demerara, naast hydraulische exploitatie, ook met succes aan goudbaggeren doet, is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat het bezoek van den heer Linck zal leiden tot het in gebruik stellen van den reeds gemonteerden baggermolen. Dit is een veronderstelling van ons, de heer Linck verklaarde in ons onderhoud zich over bijzonderheden niet te kunnen uitlaten.

Curaçao. We hadden het in ons vorig overzicht vluchtigjes over de katoen-cultuur op St. Martin. Het dunkt ons wel de moeite waard aan een „ditje en datje“ van Jan Paul in de *Amigoe* het een en ander meer uitvoerig te ontleenen.

„De oogst van 1903 (die klein was) leverde genoegzame voordeelen aan een der planters op om al ze'n kosten te dekken, waaronder 't aanschaffen van 'n stoomgin, 't bouwen van 'n huisje daaromheen en nog 'n sigarenduitje van plm. 1000 pop bovendien.

Oogst van 1904 — ik spreek alweer van diezelfde planter — nu voornamelijk in 't naburig Anguilla geplaat, bracht op 'n zuivere winst van f 5000.

Hij had er f 2500 aan gewaagd en zijn suikercultuur er aan gegeven.

Eindelijk gepasseerd jaar heeft dezelfde energieke persoon niet minder dan f 15.000 op Anguilla in de katoenplanterij gestoken. Een ander St. Martynsche planter maakte met ze'n katoenooft eenige winst in 1903, en verloor niet bij oogst 1904.

Het jaar 1904 was niet gunstig voor de katoenteelt; 761 mM. regen slechts, tegen 1282 mM. in 1903.

De regen begon laat, zoodat men in Sept, 't meeste geplaat heeft, wat gewaagd is. Doch gelukkig is de regen blijven aanhouden, zoodat op 't einde van 't jaar alle katoenvelden er goed uitzagen.

't Meest hadden ze te lijden van de rupsen.

Met „Parijshgroen“ zijn de meeste van die salamanders ad patres gezonden, slechts enkele akkers hadden daardoor 'n leelijke knauw gekregen. Maar dat is all right, dat groeit wel weer bij. Voor dat goed „Parijshgroen“ had een der planters niet minder dan f 100 gespendeerd.

Totaal is op St. Martin aangeplant 'n 100 akkers, bijgevolg 'n 40 H. A. De hoogste prijs die er gemaakt is, is 80 holl. centen per pond.

Als de lui, die nu geplant hebben, er weer geld nitslaan, dan zullen er dit jaar zeker wel 'n 500 akkers met katoen beplant worden.

In 1904 werd van St. Martin uitgevoerd 848 K. G. verleden jaar 1520 K. G. gezuiverde katoen.

Op deze beide bedragen ten minste zijn uitvoerrechten betaald.

Hoeveel kilogrammetjes er echter over de zgn. grenzen gesmokkeld zijn, mag Joost weten, daar zullen de opgegeven K. G. niets bij zijn.

Dat zal waar wezen, want hoe bij uitvoeren van 800 tot 1500 kilogrammen, wanneer die de geheele productie zouden weergeven, resultaten als die van den 1903-planter hiervoren genoemd, zouden kunnen worden bereikt, gesteld al dat de heele productie 80 cent per pond zou hebben opgebracht, is ons 'n raadsel.

Van Vreemde Koloniën.

Congo und kein Ende. Nog was de vloekzang, door den député Rouanet in de fransche Kamer van afgevaardigden tegen de ongerechtigheden in Fransch-Congo aangeheven, niet verstonnen, toen diens politieke geestverwant Vandervelde in de belgische Kamer tegen de toestanden en het beleid der regeering in den Congo-staat lostrak.

De leider der belgische sociaal-democratie steunde bij zijnen jongsten aanval op den Congo-staat op een arbeid van den brusselschen hoogleeraar Cattier, waarin de staf gebroken wordt over de regeering van dien staat, in een heftige critiek, voor welke verschijning al hoogst zonderling het oogenblik is gekozen, waarop vanwege die regeering maatregelen worden beraamd om die wijzigingen aan te brengen welke dienen moeten om misstanden op te heffen, door eene commissie aan het licht gebracht, waaraan door de regeering zelve het houden van een volledig onderzoek naar de aan den Congo-staat, zijne ambtenaren dienaren of kolonisten ten laste gelegde feiten was opgedragen.

De *Etoile Belge* zet uiteen, dat de wetenschappelijke arbeid van den heer Cattier in de lijn ligt der groote maatschappijen, waaraan bij het eerste optreden van den Congo-staat de taak ten deel viel, om aan de ontwikkeling der hulpbronnen van het land te arbeiden, en die allesbehalve ingenomen waren met het sedert 1891 ingevoerde stelsel in den Congo-staat, waardoor aan haar monopolie, hetwelk ze in verloop van tijd over het geheele land hoopten te kunnen uitstreken, een einde werd gemaakt, de staat of kleinere maatschappijen, waaraan de rechten van den staat waren gedelegeerd, als mededingers in het strijdpark traden.

De *Etoile Belge* ziet dan ook achter den jongsten arbeid van den heer Cattier, waarin deze herhaaldelijk met eigen nog recente uitlatingen betreffende hetzelfde onderwerp in tegenspraak is, de groote maatschappijen staan waarvan de bekende kolonel Thys de promotor was.

Opmerkelijk is in de jongste belgische campagne tegen den Congo-staat, dat terwijl vroeger die groote maatschappijen het bij de tegenstanders moesten ontgelden dezen haar thans verschoonden.

Wij lezen onlangs in een der lokale bladen, het *Vaderland*, de gewaagde stelling, waarin deze campagne nuttig en in het belang der goede zaak — de kolonisatie, zooals wij allen ons die als bereikbaar voor oogen stellen — noodig wordt geacht. De onderlinge naijver moet het 'm doen.

Men vergeet dat het in zake Belgisch Congo de zwakken zijn, die met de sterken meehuilen om het eigen werk af te breken, dat de vergelijking met den overeenkomstigen arbeid dier sterkeren glansrijk kan doorstaan, maar dezen een doorn in het oog is, wijl hun daar in Belgisch Congo het roofofbouwstelsel onmogelijk gemaakt is, dat elders onder de roemrijke engelsche vlag in Afrika nog welig tiert. En evenals het ieder rechtchapen mensch moet ergeren, wanneer een gewetenlooze schurk en bedrieger den hoogsten toon zou voeren om 'n weinig scrupuleuzen zakenman — die intusschen zijn onrecht begint in te zien — aan te vallen en omlaag te trekken om zich zelve in diens plaats te stellen, zoo kan ieder weldenkende onzes inziens niet anders dan met verachting op die liverpoolsche schreeuwers neêrzien, die den Congo-staat ten val willen zien gebracht, uitsluitend met het doel om dat land ten volle uit te kunnen buiten. We zien hier en daar onder onze lezers een glimlach de lippen plooiën. Alsof de uitbuiting nu niet in vollen gang ware!

De belgische correspondent van het *Vaderland*, die overigens weinig voor de campagne tegen den Congo-staat bleek te gevoelen, moest o.a. toch toegeven:

„Hard — doch niet onjuist — is misschien het oordeel, dat de Congo-staat niet is een koloniserende staat, wél een financieele onderneming. Al te zeer hebben de bestuurders gedacht aan geld, aan snelle exploitatie der rijke natuur. Bijna alles wat tot stand is gebracht in zake openbare werken of verbetering van het verkeer, is geschied met het doel, om de opbrengst van het land te vermeerderen. Om de menschen zelf heeft zich de administratie niet bekommerd en over het geheel is hun beschavingstoestand dezelfde gebleven. De kolonie is niet bestuurd in het belang van de inboorlingen: slechts in dat van de handelsmaatschappijen en — het feit is niet wég te cijferen — van den Koning-Souverein, die lang in de Congo-onderneming zijn eigen geld uitsluitend heeft gewaagd, en thans groot acontenaar is in de vele machtige vennootschappen, welke zich naderhand hebben gevormd, en zekere jaren 90 pct. als dividend uitkeerden.“

Hard en onjuist is onzes inziens dit oordeel. Wanneer het den Congo-staat uitsluitend om geld te doen ware, dan zou de regeering bv. zeker niet den invoer van alcoholische dranken, waaruit naburige fransche, engelsche en andere koloniën het leeuwendeel harer inkomsten trekken, hebben verboden. Dat verbod wijst er op, dat de administratie zich wel degelijk om de menschen zelve heeft bekommerd, en dezen heeft willen behoeden voor de ellende, die elders door den drank onder de afrikaansche negers werd gebracht. Dat verbod o. a. heeft den Congo-staat de woede der liverpoolsche drank-exporteurs op den hals gehaald.

Wie weten wil wat de Congo-staat in de 25 jaren van zijn bestaan in het belang van land en volk heeft tot stand gebracht, leze de inleiding op het rapport der enquête-commissie, die niet schroomde te wijzen op de fouten, maar onzes inziens met het volste recht de belangrijkheid aantoonde van den reuzen-arbeid, die terwijl overigens darkest Africa nog achter 'n ondoordringbaar scherm verscholen gaat, ons Belgisch Congo doet zien, open met al zijn fouten voor ieders oog, ontsloten nu, gereed om er met den eigenlijken arbeid der kolonisatie een aanvang te maken.

Eene volkstelling in Bombay. Bombay, de groote engelsch-indische haven, beroemt er zich op, de tweede stad in het britsche emporium te zijn. Daar komt men in de hoofdstad van Engelsch-Indië, Calcutta, niet van in. Calcutta en Bombay hebben 't altijd met elkaar aan den stok gehad over de vraag, wie, afgescheiden van het feit dat het eerste zetel is van het engelsch-indisch gouvernement, nu eigenlijk van beide de voornaamste is. De hoegrootheid der bevolking maakt bij de beoordeeling dezer quaestie begrijpelijker wijze een gewichtigen factor uit, en als het waar ware, dat Bombay met 982000 zielen een voorsprong van 134000 op Calcutta heeft, dan zou deze stad zich zeker wel geslagen kunnen heeten. Intusschen heeft men er hier wat anders op gevonden om de mededingster ter Westkust vóór te blijven: door een paar honderdduizend voorstadsbewoners meê te tellen en daarmee het millioen te overschrijden.

De 982000 ingezetenen van Bombay waren echter den 9en Februari 11, toen een bijzondere telling werd gehouden, uitsluitend bewoners van het kleine eiland, waarop de stad is gebouwd.

Die bijzondere telling had haar reden. Vijf jaren geleden bij de laatste tienjarige volkstelling zou gebleken zijn dat Bombay in vergelijking met de resultaten van 1891 zijn Zielental met zes procent had zien verminderen. Er was toen, in 1901, al op gewezen dat met het oog op de pest-epidemie een groot aantal Bombayers tijdelijk uitgeweken waren, waarom met het oog op den goeden naam der stad verzocht werd de telling te verschuiven tot: een meer geschikt oogenblik. De engelsch-indische regeering kwam daar niet van in, en dus gaf de telling van 1901 voor Bombay een totaal van 776000 maar.

Zoo'n resultaat kon niet nalaten twijfel te wekken aan de gezondheid der plaats, en daar het hier niet alleen de quaestie geldt om aan Calcutta een vlieg af te vangen maar om het kapitaal niet af te schrikken, dat in een voorgenomen haven-uitbreiding zal moeten worden belegd, besloot de gemeenteraad van Bombay tot een volkstelling op eigen houtje, welke onder leiding van den gemeentelijken geneeskundigen dienst werd bewerkstelligd en tot vorengenoemd gunstig resultaat leidde.

Zoo'n volkstelling in een oostersche stad als Bombay met zijn verscheidenheid van rassen, geloof, ontwikkeling onder de bevolking, stuit op allerlei moeilijkheden en bezwaren van de zijde der inlanders.

Het moeilijkst was het achter het juiste aantal vrouwen en kinderen te komen. Typisch was b.v. van sommige ouders de vrees dat een plaatsje in het bevolkingsregister het booze oog tot hunne kinderen zou trekken. Zij verklaarden dan dat die kinderen niet waard waren genoemd te worden, in de hoop dat de „booze“ het dan ook niet de moeite waard zou achten hen lastig te vallen.

De Mohamedanen wilden niet zoo grifweg met het aantal hunner vrouwen voor den dag komen. Maar in één wijk had een teller weinig moeite daarmee, toen hij in stede van naar het aantal vrouwen te informeren, opgave verzocht van de „unmales“.

Irrigatie in Engelsch-Indië. In de laatste drie jaren is een bedrag van 137.362.736 roepjen door de engelsch-indische regeering toegestaan voor irrigatiewerken, w. o. 17 kanaalstelsels, 23 vijvers, 2 reservoirs en één pompstation, waardoor 3 millioen acres geacht worden te zullen worden geïrrigeerd.

Van deze werken worden 14 tot de productieve gerekend te behoren. Tegenover de kosten van aanleg ad 112.640.958 roepjen hoopt men op een netto-bedrag van ruim 16 millioen roepjen of omstreeks 9¹/₁₀ percent aan inkomsten.

25 werken, waarvoor in totaal 22.884.425 roepjen zijn toegestaan, zijn onder de protectieve gerangschikt. Men rekent op 649.591 roepjen aan netto-inkomsten dezer werken of 2³/₁₀ percent van het aanlegkapitaal, waarvoor 399.043 acres zullen worden geïrrigeerd.

Behalve deze werken, waaraan men in de verschillende provinciën reeds is begonnen te arbeiden, terwijl enkele ook reeds zijn voltooid, zijn bij het engelsch-indisch gouvernement nog verschillende en daaronder vrij grootsche ahangig, waaraan men echter niet al te spoedig wensch te beginnen.

Onder de plannen, welke bij de engelsch-indische regeering in overweging zijn, behoort dat genoemd te worden van het Tunghabadra-project, waardoor met 'n totaal van 117.474.563 roepjen aan aanlegkosten ongeveer 970.000 acres zouden worden geïrrigeerd. Dit project is voor Madras bestemd, waar de aanleg van irrigatiewerken veel kostbaarder is dan in de noordelijke hoogvlakten aan den voet van het Himalaya-gebergte. Een bijzonder duur project voor die provincie, waarover nog eens tusschen Madras en Calcutta moet worden gecorrespondeerd, is het ahangig Cauvery-project, waardoor op 'n totaal van 25.390.000 roepjen aan aanlegkosten 80000 acres zouden worden geïrrigeerd, d. i. één acre tegen 846 roepjen.

Nog al 'n verschil met de 43 roepjen, waarmee men bij de productieve werken in de drie laatste jaren ondernomen per acre in Engelsch-Indië kan volstaan.

De uitgewerkte en bij de engelsch-indische regeering in overweging zijnde projecten omvatten een te irrigeren of tegen droogte te beschermen gebied van omstreeks

2.700.000 acres, waartoe werken noodig worden geacht, met welker aanleg een bedrag van nagenoeg 200 millioen roepjen zou gemoeid zijn.

De **Philippijnsche bestuursmachine**, is blijkbaar nog niet zooals die wezen moet. De vervanging van den, met verlof afwezigen en toen tot gezant bij het tokyosche hof benoemden gouverneur-generaal Wright door den waarnemenden functionaris Ide, schijnt gepaard te zijn gegaan met een vrij ingrijpende verandering.

De Commissie voor de Philippijnen, de wetgevende raad voor de kolonie, zou voortaan in stede van 5 amerikaansche en 3 philippijnsche leden slechts resp. 4 en 2 leden tellen. Het overtollig geachte philippijnsche lid, Dr. Pardo de Tavera werd reeds door tusschenkomst van zijn collega Legarda het telegrafisch verzoek van den heer Taft overgebracht om zijn ontslag te nemen, aan welk verzoek de betrokkene, die blijkbaar minder in den smaak der hooge amerikaansche oomes viel, onmiddellijk voldeed om zich nu weder aan zijne geneeskundige practijk te wijden. Dit is echter niet het belangrijke van de zaak. Men vernam evenwel te Manila dat het in de bedoeling der amerikaansche regeering lag om aan één der philippijnsche leden de leiding van een departement op te dragen, hetgeen aan de *Manila Times* een teleurgesteld Quo Vadis ontlokt, waar het blad de autonomiebegeerte der Philippijnos allesbehalve wil aangemoedigd zien.

Wij gelooven echter niet dat er eenige sprake is van eene volledige, aan de Philippijnen toe te kennen autonomie.

Zoo is nu weder het plan opgevat om de gewapende politiemacht der kolonie, de constabulary, onder militair toezicht te plaatsen, zoodat in eventuele gevallen alle repressieve middelen in éene hand vereenigd zouden zijn, die van den opperbevelhebber van de bezettingstroepen.

Voor de kolonie zou hieruit een voordeel voortvloeien, daar dan de consequentie van dien maatregel leiden zou tot betaling der politiemacht vanwege het departement van oorlog te Washington. Maar de maatregel zou zeker wijzen op den ernstigen wil van Uncle Sam om elke poging om zich aan de amerikaansche leiding te onttrekken, onmiddellijk en zoo krachtig mogelijk tegen te gaan.

Portugal en zijne koloniën. De *Economista Portuguez* weet te berichten: dat de portugeesche regeering op het oogenblik doende is te weten te komen op welke voorwaarden de maatschappijen, die den dienst tusschen Europa en het Verre Oosten onderhouden, zich zouden willen belasten met het tot stand brengen eener verbinding tusschen Lissabon en de portugeesche koloniën in Azië, Goa, Macao en Timor.

Zou hier voor de nederlandsche maatschappijen niet een kansje zijn te wagen?

De fransche koloniale begroting in het parlement. De behandeling der koloniale begroting in het fransche Parlement geeft in haar geheel genomen meer den indruk van eene afkeurende bespiegeling van betreurenswaardige en zeer te veroordeelen misstanden dan dien eener bespreking van een op breedten grondslag rustend werkprogram.

Het moet dan ook niet ontkend worden dat er soms wel iets aan te merken is in enkele der koloniën.

Het algemeen stemrecht in de zoogenaamde oude koloniën verleend aan de bevolking, geeft daar aanleiding als in Guadeloupe en Fransch Voor-Indië tot een bittere verdeeldheid onder de bevolking, waardoor de economische ontwikkeling der koloniën wordt tegengewerkt, machtsoverschrijding der bovendrijvende partijen en financieele willekeur daar aan de orde van den dag zijn, en alleen de touwtjestrekkers in het moederland daar wel bij varen, door het hun eventueel te verleenen mandaat.

Dit voorbeeld, waarvan ook eenigermate in Martinique, Guyana en Réunion de weerspiegeling wordt gevonden, is er wel naar om te aarzelen de doeltreffendheid der rechtstreeksche vertegenwoordiging van de koloniën in het moederlandsche parlement, waarvoor bij voorbeeld nu ook door het Indisch Nationaal Congres in zijne jongste zitting te Benares werd geijverd, zoo maar aan te nemen.

Integendeel zou de logische gevolgtrekking van hetgeen ten onzent gelukkig al meer en meer wordt waargenomen — het algemeen koloniaal beleid staande buiten den moederlandschen politieken partij-strijd — zijn: ook de koloniën buiten den strijd te houden, en hare noodige vertegenwoordiging op andere wijze te regelen.

De Congo kreeg, gelet op den geest van onzen tijd, eene ruime beurt bij de parlementaire discussiën, waarbij men echter zich vrij algemeen neerlegde bij de toezeggingen van minister Clémentel betreffende aan te brengen verbeteringen, vermeerdering van personeel, afschaffing of in elk geval het tot een minimum beperken van den dienst der dragers voor de approviandierung van de streken om het Tajad-meer, en verscherpt toezicht op de nakoming harer verplichtingen door de concessionarissen in Fransch Congo. Alleen de afgevaardigde Rouanet bleef ontevreden.

„Maar, zeide minister Clémentel, ik wensch de stem van mijn geachten collega Rouanet niet, wijl hij mij eens verklaard heeft, dat zijne illusie was: het loslaten van al onze koloniën.“

Toch geldt diezelfde heer Rouanet voor velen in Frankrijk als de koloniale specialiteit, zonder dat ze zich bewust zijn dat het een specialiteit is, die op de koloniale liquidatie aanstuurt, in stede van op de zooveel moeilijker taak der koloniale evolutie.

Ten onzent is men gelukkig verstandiger en zou een Rouanet geen kans hebben . . . is het wel?

Aan de rede van den heer Clémentel ontleenen wij de volgende merkwaardige passage, betreffende de bezuinigingen op de koloniale budgetten:

„Ik heb het budget van Tahiti met 170000 franken verminderd, dat van Saint Pierre en Miquelon met een derde, 264000 franken, en in de eerstgenoemde kolonie heb ik de betrekking van secretaris-generaal afgeschaft,

in de tweede die van gouverneur. Op Guadeloupe heb ik 600000 franken geschrapd op een begroting van 5 miljoen; voor Martinique bedroeg de bezuiniging 100000 franken. Ik heb mij niet tot de kleinere koloniën bepaald. Op Madagaskar heb ik alleen wat het personeel betreft en de subsidiën 1400000 franken uitgespaard; daarvoor kon het hoofdgeld met 800000 franken verminderd worden, en het uitvoerrecht op vee en de inlandsche hutbelasting met 600000 franken. In Indo-China is de begroting van 31 miljoen piasters met 2300.000 piasters verminderd; de bezuinigingen beloopt dus in het geheel meer dan 8 miljoen franken.

Het beleid der koloniale besturen kan slechts gevaarlijk worden uit financieel oogpunt, wanneer de minister zich daarbij neerlegt. De minister is gewapend en heeft er slechts voor te waken zijne wapens niet bot te laten worden. Dat heb ik gedaan."

Vereeniging „Moederland en Koloniën”.

Verslag over de werkzaamheden in het vijfde vereenigingsjaar 1905.

Kon in het laatstvervorige Verslag worden medegedeeld, dat de behandeling door de leden van het Koloniaal Programma was afgelopen, zoo zij hier aangeteekend, dat het Bestuur medio 1905 van de commissie ad hoc het Programma ontving, geheel gewijzigd en aangevuld overeenkomstig de beslissingen genomen in de Algemeene Vergaderingen, waarin het door de leden behandeld werd. Het had der commissie aan tijd ontbroken, om aan het eigenlijke Programma de Toelichtingen toe te voegen, waarvan het oorspronkelijk Concept was vergezeld geweest. Het bestuur is sedert zoo gelukkig geweest in een zijner leden een persoon te vinden, die op zich nam die Toelichtingen bij te werken. Men mag dus de koop koesteren, dat ook dit onderdeel van het Koloniaal Programma eerlang het licht zal kunnen zien.

De Amerikaanse Koloniën hadden niet in het Koloniaal Programma kunnen worden opgenomen. Het bestuur heeft thans ontvangende eene aanvulling betreffende het eiland Curaçao, ontworpen door een persoon, die alleszins bevoegd is over de toestanden en behoeften in dat gedeelte van het Nederlandsch gebied te oordeelen. Dit stuk zal in behandeling worden genomen en aan de leden in een Algemeene Vergadering ter goedkeuring worden aangeboden en daarna eveneens uitgegeven. Moge hetzelfde nu ook spoedig ten aanzien van Suriname kunnen geschieden. Het Zuid-Amerikaansche gebied verschilt zooveel van het West-Indische, dat er niet aan kan gedacht worden beide koloniën in één paragraaf saam te vatten.

Op den 14den Maart van dit jaar kwam de Vereeniging vier jaren te bestaan en moest derhalve, overeenkomstig art. 8 van het Reglement, het bestuur in zijn geheel aftreden.

De verkiezing van een nieuw bestuur had plaats in de Algemeene Vergadering van 27 Januari. De heeren Van Baerte, Dijkmeester, v. d. Kemp, Malherbe en Verstijnen, die niet voor eene herkiezing in aanmerking wenschten te komen traden af, terwijl de overige bestuursleden werden herkozen. In dezelfde vergadering werd besloten het bestuur voortaan uit niet meer dan 7 leden te doen bestaan, en werd het dienstengevolge aangevuld met de heeren Nypels en Stenfoort, bij meerderheid van stemmen verkozen.

In een later gevolgde bestuursvergadering werden de heeren Stenfoort en Scherer respect. tot voorzitter en onder-voorzitter gekozen, terwijl de heeren Soeters en Swart als penningmeester en secretaris in functie bleven.

In dit nieuwe bestuur was het militair element wel wat sterk, andere maatschappelijke posities minder goed of in het geheel niet vertegenwoordigd. Daarom werd in de Algemeene Vergadering van 7 April het voorstel gedaan om het bestuur met 3 leden uit te breiden. Dit werd aangenomen en de heeren C. G. van Baerte, P. C. Hoynek van Papendrecht en F. R. Scherius tot leden van het bestuur gekozen.

Het bestuur bestaat dus thans uit de heeren:

C. G. van Baerte.
Jhr. J. P. J. van der Does de Bye.
P. C. Hoynek van Papendrecht.
P. J. Kooreman.
G. Nypels.
G. A. Scherer, Onder-Voorzitter.
F. R. Scherius.
P. M. E. Soeters, Penningmeester.
J. W. Stenfoort, Voorzitter.
J. L. Swart, Secretaris.

In dezelfde algemeene vergadering van 17 April werd nog besloten den heer P. H. van der Kemp, oprichter der Vereeniging en afgestreden voorzitter, het eerevoorzitterschap der Vereeniging aan te bieden.

Door verschillende geschriften kennis bekomen hebbende van den achteruitgang der visscherij in den Oost-Indischen Archipel, met name op Java, alwaar zij, in verband met den vischrijktom der omringende zeeën, zulk een belangrijke bron van inkomsten zou kunnen zijn, besloot het Bestuur, om de pogingen welke reeds gedaan waren om de aandacht der Regeering hierop te vestigen, te steunen. Het had het geluk hierin een bondgenoot te vinden in het bestuur der Vereeniging „het Nederlandsch Zeewezen”, door welke vereeniging een tijdschrift wordt uitgegeven, waarin dit onderwerp ook reeds was aangevoerd. Dat de bemoeiingen van beide besturen geleid hebben tot een adres aan den Minister van Koloniën en de inhoud daarvan is den leden reeds bekend, ook door een der afleveringen van bedoeld tijdschrift, waarvan een exemplaar aan alle leden werd toegezonden.

Wederom werden eenige voordrachten gehouden, die een belangstellend onthaal vonden, namelijk den 20sten Januari door den heer H. J. Martijn, over „De Handels-toestanden en de Handelsbelangen in de Nederlandsche

Koloniën, speciaal ter Oost- en Noordkust van Sumatra, vergeleken met die in de naburige Engelsche Koloniën, (Straits-Settlements).

Den 21sten Maart door den heer F. J. Bezemer, over „de Christelijke zending in Nederlandsch-Indië.”

Den 15den November door den heer G. Nypels, over „Onze Politiek ten opzichte van Boni.”

Den 19den December door den heer C. F. Zeeman over „Een kleine Bijdrage tot het Inlandsch Onderwijs-vraagstuk.”

Van de eerste en derde lezing werden verslagen aan de leden toegezonden.

De verkiezingen voor leden der Tweede Kamer werden dit jaar geheel beheerscht door de lenze „Voor of tegen het Ministerie Kuyper”, waardoor de strijd voor de Koloniale belangen wel ietwat op den achtergrond werd gedrongen. Onze Vereeniging heeft daardoor aan die verkiezingen niet zooveel deel kunnen nemen als wellicht anders het geval had kunnen zijn. Zij heeft zich thans moeten bepalen hier en daar, waar het pas gaf, deskundigen op koloniaal gebied aan de kiesvereenigingen aan te bevelen en te zorgen dat haar Programma zoo wereldkundig mogelijk werd gemaakt. Meer daadwerkelijk werd door ons geageerd in den Haag zelf, maar, zooals bekend is, met minder succes. Door de meer vooruitstrevende Liberalen was geëcandideerd de heer Jansen, oud-minister van Marine en door de oud-liberalen de bekende Koloniale specialiteit Dr. E. B. Kielstra. De Algemeene Vergadering stond nu voor de vraag wie van beide heeren aan te bevelen en verklaarde zich met meerderheid van stemmen voor den laatste. Dat hij bij de verkiezingen zelve het veld moest ruimen voor den heer Jansen, mag als bekend worden verondersteld.

Het ledental bedroeg op 1 Januari dezes jaars 242 terwijl de rekening van ontvangsten en uitgaven sloot met een batig saldo van f 608.—

De contributie van onze vereeniging is geheel facultatief met een minimum van f 1.— Dit minimum is zoo laag gesteld om niet een Nederlander, die belang stelt in het Koloniaal bezit van ons Rijk, van het lidmaatschap uit te sluiten.

Dat de rekening elk jaar zonder deficit gesloten is, moet daaraan geweten worden, dat de vereeniging zoo gelukkig is eenige leden te bezitten, wier liberaliteit niets te wenschen overlaat, dat zij bij hare oprichting mocht beschikken over eene kleine erfenis van de ontslapen Oost-Indische Kiesvereeniging, en, last not least, aan de groote zuinigheid die steeds betracht is geworden.

Aan den anderen kant komt het aan het bestuur voor, dat onder de minimaal-contribuanten er te veel voorkomen, wier middelen hun eigenlijk wel zouden veroorloven hunne contributie wat te verhoogen. Mogen dezulken toch bedenken, dat alleen de waarde der hoeveelheid lectuur die zij van de vereeniging krijgen, de grootte hunner contributie reeds aanmerkelijk overtreft!

Verscheidene van de leden der afdeling te Wageningen die in hetzelfde geval verkeerden, hebben nu onlangs hunne contributie geheel vrijwillig verhoogd, wat door het bestuur zeer wordt gewaardeerd. Wij hopen, dat dit goede voorbeeld door vele anderen zal gevolgd worden.

Het bestuur zal ontegenzeggelijk veel meer kunnen doen om de vereeniging, overeenkomstig den wensch der leden, aan hare bestemming te doen beantwoorden, wanneer over meer ruimte van middelen kan worden beschikt.

Afdeling Wageningen.

Het afgelopen jaar kenmerkte zich wederom door een opgewekt leven, wat aangaat het houden van lezingen, welke door de Leden met veel belangstelling werden bijgewoond.

Met betrekking tot de verkiezingen heeft de Afdeling niet gewerkt, omdat daartoe geen gelegenheid bestond door de indeeling van Wageningen bij het kiesdistrict Elst.

De volgende lezingen werden gehouden:

Op 8 Februari jl. door den heer J. W. Sanders over het leven in Ned.-Indië.

Op 10 Maart door den heer S. P. Ham over den plantengroei op Java, vergeleken met dien in onze streken.

Op 4 April door den heer F. J. Bezemer over de zending op Java.

Op 6 October door den heer B. H. Schroven over Siberië en

Op 21 December door den heer G. Nypels over onze vroegere aanrakingen met Boni.

Van bovenbedoelde lezingen werden er drie verduidelijkt door goedgeslaagde lichtbeelden, hetgeen er niet weinig toe bijbracht om de aantrekkelijkheid der voordracht te verhoogen.

Het aantal leden bleef gedurende het afgelopen jaar vrij wel stationair; het bedraagt thans 50.

In het Bestuur hadden de volgende mutatiën plaats:

De heer F. J. Bezemer, aan de beurt zijnde om af te treden, werd herkozen; in de plaats van den heer H. C. Maurenbrecher, die om gezondheidsredenen aftrad, werd gekozen de heer Dr. A. van Bijlert.

Het Bestuur der Vereeniging.

J. W. STEMFOORT, Voorzitter.
J. L. SWART, Secretaris.

INGEZONDEN

Onaandoenlijk Moederland.

Heine zong:

Ach, wenn sie nur Herzen hätten,
Herzen in der Brust, und Liebe,
Warme Liebe in den Herzen!

Dit is 't, of korter samengetrokken in 't gevleugelde woord: „Love is enough!”, wat de kampioenen voor Indië,

in alle graden van gemoedsbeweging, al naar gelang van ieders temperament, sinds jaren reeds aan 't Nederlandsche volk toeroepen. Maar 't ging steeds „t eene oor in, 't ander weer uit.” Nu, 't moet gezegd, zulke dingen laten zich op commando ook niet opdringen!

Wij gelooven, dat elk Indisch publicist zijn campagne begonnen is met de natie op de bank der beschuldigen te zetten, wegens haar harteloosheid, haar onaandoenlijkheid, haar onverschilligheid jegens de overzeesche bezittingen. Men heeft daarbij, gemoedelijk vermanend, den rol van zedenmeester, of, ongenadig uitvarend, ook dien van tuchtmeester gespeeld. Men heeft gepreikt en gefulmineerd in alle toonaarden van zachtmoedigheid en heftigheid.

't Moederland deed, alsof 't niets hoorde en zag. En zoo heeft 't zelfs de hardste woorden, de felste en grievendste verwijten kunnen verduren. Anders zou 't zich met *Bildderlijk* wel eens hebben afgevraagd:

Wel foei! Heb ik zoo'n trouweloos hart,
Zoo'n doorbedorven aard?
Wel foei! Is mijn gemoed zoo zwart,
Mijn inborst zoo ontaard?

En de kampioenen zelf, eerder dan moedeloos bij de pakken te gaan neerzitten, denkende met *Cats*:

Wat baeten kaers en bril,
Als de Uyl niet sien en wil,

gingen voort, voljverig en met *Coen's* beroemde woord op 't hart gebonden, 't verstokte volksgemoed te bewerken. „Men rekent d' uitslag niet, maar telt het doel alleen!” kon hen daarbij tot troost strekken.

Dat noch de boetpredikaties, noch de sermoenen insloegen, mag intusschen, naar onze opvatting, niet geheel als onverklaarbaar worden bestempeld, zooals wel eens geschiedt. Wij willen beklagde niet van de bank der beschuldigen afhalen, maar toch wel voor verzachtende omstandigheden pleiten, terwijl wij anderen, die 't veel meer verdienen, doch vrij en onschuldig rondloopen, daar meteen een plaatsje aanwijzen.

Winzucht, en niets dan dat, was 't, wat Nederlands leeuw drong „den klaw te slaan in d'Indisch archipel.” Baatzucht en winstbejag, veeltijds in den meest groven en cynischen vorm, kenmerkten er al onzen handel en wandel. Moreele drijfveeren waren daaraan geheel vreemd. Uit winstbejag, inhaligheid en onverzadigbaarheid — liefst handels- en koene ondernemings-geest geheeten — werd ons groot koloniaal bezit geboren, waarbij de op 't kussen zittende, machthebbende klassen de eerst en direct begenadigden waren, terwijl 't eigenlijk gezegde volk maar de indirect, en dan nog zoo goed als onbewust profiteerende partij bleef.

Nu zou men kunnen beweren, wat ook voor de hand ligt: welke drijfveeren en beweegkrachten ons ook hebben mogen leiden en verleiden bij de exploitatie dier wingewesten, wij zouden ten minste in den vorm van belangeloze waardeering — den tol der dankbaarheid kunnen betalen jegens die overheerschte en vroeger zoo zeer misbrunkte landen. Maar vergeet men dan, dat ondank altijd 's werelds loon was en nog is? 't Is in 't leven veeleer nitzondering dan regel, dat weldaden op prijs, laat staan op den *juisten* prijs worden gesteld. Op 't stuk van waardeering en gezindheid leveren weldaden niet zelden hoogst verrassende, averechtsche uitkomsten en verhoudingen op. 't Einde van menige goede verstandhouding is nabij, zoodra er z. g. weldaden in 't spel komen. „Ik weet niet wat mijn buurman op eens tegen mij hebben mag”, zei iemand kenschetsend, „ik bewees hem nooit een weldaad, en toch draagt hij mij een kwaad hart toe!” Wie op dankbaarheid en erkentelijkheid gesteld is, moet zich maar niet aan weldoen wagen. Dit is niet alleen in individueelen, maar ook in collectieven zin 't geval. En wanneer er sprake zijn moet van dankbaarheid, dan betreft dit eerst en vooral de direct bij de voordeelen van Indië betrokkenen, de bewust-profiteerenden. Voor 't overgrote deel van ons volk — de meer ontwikkelde niet eens uitgezonderd — is 't nog vrij wel een geheim gebleven, welke geldelijke positie Indië tegenover 't moederland inneemt. Zoo is 't een volkswaan, dat Nederland de jaarlijkse Indische tekorten te dekken heeft, de talloze expedities bekostigen moet, evenals de miljoenen der indische tractementen en pensioenen enz. enz.

In Mei '96 schreef de heer P. L. Tak in een hoofd-artikel in *De Kroniek* over den Atjeh-oorlog, dat de Nederlandsche natie in menschenlevens en miljoenen het gelag betaalde. *Après cela tirons l'échelle!*

Zou men wanen, dat 't ook maar eenigszins tot ons volk, zelfs tot 't meer intellectueele deel is doorgedrongen, wat b. v. de heer E. de Waal, reeds vóór jaren, constateerde in zijn „Onze Indische Financien” (nieuwe reeks aantekeningen deel II, blz. 69—70), n.l. dat Indië aan 't Moederland leverde:

„de geheele som van 236 miljoen, over 1850—1875 aan schulddelging besteed, waardoor het nominaal kapitaal der schuld met 25 pct. en de rentestaat met omstreeks 9 miljoen 's jaars verminderde;

„de geheele som van 153 miljoen, sedert 1860—1875 voor spoorwegen besteed; welk bedrag, indien 't geleend had moeten worden, thans en nog lang, wel 6 miljoen 's jaars aan rente bovendien zou gekost hebben;

„een aandeel van 115 miljoen in de door de ingezetenen van 't moederland verkregen afschaffing of vermindering van belasting, enz.”

Kan er, met dat gegeven voor oogen, sprake zijn van nationale dankbaarheid?

De schuld van dien toestand hebben vooral school en pers op 't geweten. Beide houden, deels opzettelijk, deels ook al uit eigen onwetendheid, den waren aard der financiële verhouding en betrekkingen tusschen moederland en koloniën liefst maar, als iets onaangenaams, bedekt. Begrijpelijk is 't dus, dat de natie eerder Indië de schuldenaar van Nederland waant, dan omgekeerd en

dientengevoige, in logisch verband, ook diezelfde valse situatie op het stuk van plichtmatige dankbaarheid zich denkt.

„Onbekend maakt onbemind“, werpt men van Indische zijde 't onaandoenlijke moederland voor de voeten, en verwijt 't niet ten onrechte — den Volksvertegenwoordigers, als deze bij koloniale aangelegenheden *saune qui peut* spelen. Maar dit wil daarom nog niet zeggen, dat men aan die zijde zelf overvloedig van gevoeligheid voor 't stiefkind Indië. Was dat maar waar! 't Meerendeel der oud-Indiërs, na pensionneering, of rijk geworden in 't vaderland teruggekeerd, bekommert zich gemeenlijk al even weinig om 't verdere lot van 't land, waar zij tot welstand, zelfs tot welvaart en aanzien kwamen. 't Is al mooi, als zij zich laten overhalen b.v. lid van (d. w. z. minimum-contributie-betalend) van „Oost en West“ te worden. „Het legher trekt vast in met dnysenden“, kan men in 't moederland van hen zeggen, maar hun gezamenlijke belangstelling — o, wonder! — kon tot dusver geen levensvatbaarheid geven aan een degelijk koloniaal persorgaan hier te lande. (Het Koloniaal Weekblad is nu zijn zesde levensjaar ingegaan!) Wat trekken zij zich nog van Indië aan? Laten wij het trouwens vrij-nit mogen zeggen: zelfs in actieven dienst dus ook al tijdens hun zijn in de tropen, komt de aap gedurig uit de mouw kijken, en geeft het vat reeds uit, wat 't inhoudt. Waarom zou anders — om maar eens iets te noemen: de beruchte Indische mopperzucht de meest voorkomende endemische kwaal in onze z. g. goede Oost zijn? Het veel-vernomen „dienen met hart en ziel“ is een phrase, waarmede wel volgaarne geschermd en geparadeerd wordt, maar die niet dan met veel voorbehoud mag worden aanvaard. Alleen 't uitzicht op periodieke traktemensverbeteringen, op toekomstige rangsverhoging, op toenemenden rijkdom, alles afgewisseld met nu en dan een verlof of snoepreisje naar Europa, kan er bij vele Indiërs eenigszins den moed en den lust in houden. En 't is veelzids dan ook niet bijster verheffend en hartversterkend, wat men van die zijde over de „goede Oost“ te hooren krijgt; zij, die 't meest aan Indië verschuldigd zijn, daarbij vaak vooraan! In 't verwijt van 't „onbekend maakt onbemind“, schuilt dus, zouden wij meenen, wel wat ongepastheid.

Er leeft, zonder overdrijving gesproken, een formeele Indische wereld in ons land. Wat zou er, oppervlakkig bekeken, van haar een opgewektheid en een kracht kunnen uitgaan, die veel onverschilligheid in 't moederland ten goede zoude doen keeren, Indië ten zegen! O, wat zou er dan in Nederland véél, véél anders zijn!!

Maar hoe weinigen blijven nog iets voor Indië overhebben, gezweven nog, dat zij er voor zouden willen werken in belangloze zelfopoffering; werken met den besten wil, onvermoeid en onverpoosd, zooals b.v. nu Van Kol in de Kamer doet of Kolonel Van Zuylen deed? Men verwacht voor Indië zooveel van de goede gezindheid van 't Nederlandsche volk, maar ligt 't niet voor de hand en is 't niet van zelf sprekend, dat 't Indisch element onder dat volk in die opgeëischte welgemeendheid ten minste 't voorbeeld geve?

En zie, die inconsequentie van Indische zijde wordt in 't moederland, op grond van datzelfde „onbekend maakt onbemind“, aan Indië betaald gezet met een andere, van precies gelijke kracht, waar 't van de mannen van 't gezag in de Koloniën eischt, dat zij met Nederland bekend zullen zijn.

Zoo schreef b.v. 't *Alg. Handelsblad* van 19 Oct. 11.: „Financiële overwegingen ter zijde gelaten, — er is niets tegen, dat in Indië zelf ingenieurs, artsen enz. worden opgeleid; maar er is toch wel wat tegen, dat personen geroepen worden, Nederland en het Nederlandsch gezag te vertegenwoordigen, die zelf nooit het moederland gezien hebben en zich soms zoo geheel verkeerde voorstellingen maken van de toestanden en opvattingen hier te lande; die, afgescheiden daarvan, nooit iets anders gezien hebben, dan hunne onmiddellijke, zeer beperkte Indische omgeving.“

Dat zij, bij wie de wetgevende bevoegdheid voor Indië berust, en die dus 't hoogste Indische gezag vertegenwoordigen, op weinige uitzonderingen na, mannen zijn, die Indië nooit gezien hebben, zoo geheel verkeerde voorstellingen van de toestanden en opvattingen daar te lande hebben en vaak uit zeer beperkte omgeving zijn, schijnt niets ter zake te doen. Of komt voor die heeren met het ambt ook het verstand en wat er verder noodig is?

Onbekend maakt onbemind. Ja zeker, daaruit valt, ten aanzien van 't gemis aan appreciatie van Indië, veel te verklaren. Maar geldt dit niet evenzeer en in gelijke mate voor de onderlinge waardeering en de wederzijdsche belangstelling in de onderscheidene deelen van Nederland zelf, en eigenlijk overal op dit egoïstisch ondermaansche? Zijn zelfs de bewoners van een heel klein land als 't onze niet een conglomeratie van uiteenlopende bestanddeelen, heterogene gaardheden, behoeften, belangen enz., die zich, trots alle gemeenschappelijke lotomstandigheden, niet al te veel om elkanders welzijn bekommeren en druk maken, en in menig opzicht vreemdeling voor elkaar bleven? Leven niet de Zeeuwen ten aanzien der Friezen, de Hollanders ten opzichte der Limburgers, enz., in een toestand van wederzijdsche onverschilligheid of vervreemding? Wat weet een Zeeuwsche boer van den Drentschen veenwerker af, en omgekeerd? Wat een geboren stedeling van 't plattelandisch gedoe? Wat kunnen zij elkander ook eigenlijk schelen, zoolang 't eigenbelang 't niet anders wil? Men loopt in 't eigen land ten opzichte van elkaar onder sluiers van geheimenis en in betrekking van wederzijdsche ongevoeligheid en onverschilligheid. Alleen 't belang, eenerzijds of anderzijdsch, veroorzaakt wat toenadering of notitie-nemerij. Een Haagschen mijnheer met grondeigendommen in Zeeland b. v. gaan hoogst waarschijnlijk de Zeeuwsche pachters en hun bedrijf wat ter harte. Een Kamerlid klopt vanzelf datzelfde hart voor 't district, dat hij vertegenwoordigt, al kent hij 't misschien ook meer bij naam,

dan wel uit eigen aanschouwing. Maar overigens valt er van onderlinge volksbelangstelling niet danig veel te bespeuren, zouden wij zoo denken. Zou men dan belangstelling mogen verwachten voor verre, onbekende gewesten? Ja, 't vreemde en 't vreemdsoortige prikkelen meestentijds meer, dan 't eigene en 't dagelijksch-gewone. En op dien grond zou belangstelling voor Indië — maar dan toch in elk geval een van apart soort — nog denkbaar zijn, als Nederland ten minste zijn koloniën wat minder lang bezeten had, zoodat de glans van 't nieuwe er nog niet af was.

De Nederlander kent zijn eigen landje niet, een voorschoot groot als 't is, en daarom voelt hij ook niets voor de landgenooten en die volkstoestanden, welke buiten zijn gezichtskring of bevatting vallen: *Onbekend maakt onbemind.*

Maar evenmin kent, in 't algemeen gesproken, de Indischman de Kolonie, waar hij 't beste deel van zijn leven sleet, al neemt hij ook, in 't vaderland terugkeerende, 't air aan er alles van te weten. De meeste Indiërs leefden in zoo'n klein gezichtskringetje, interesseerden zich zoo bitter weinig voor wat buiten hun belangen-sfeer of klein-gedoente lag. 't Is menigmaal verwonderlijk, hoe weinig degelijke kennis de Indiërs van de Koloniën opdeden. Er zijn er, die uit gebrek aan belangstelling, volslagen onbekend bleven met de meest voor de hand liggende zaken. Vraag hun b.v. eens, of zij ooit een *desa* (Inlandsch dorp) betraden? Onderzoek eens, of zij eenige notitie hebben van 't *desa*-leven, van de inlandsche huishouding en inlandsche verhoudingen. Allen hebben ten laatste wel eens een *sawah* (rijstveld) gezien, maar de bewerking ervan, de wetenschap hoe de dagelijkse rijst tot hen komt, 't raakt hun kunde kleeven niet.

Hoe kan men later ook van hen daadwerkelijke belangstelling verwachten? Zij hebben Indië maar aan de oppervlakte leeren kennen, niet dieper dan voor 't welzijn van hun stoffelijk bestaantje noodig was: *Onbekend maakt onbemind!*

Men kan door verspreiding van kennis meerdere belangstelling wekken, maar, of 't ooit gelukken zal: Nederland zooveel voor de Kolonie te doen gevoelen, als behooren zou en ook redelijkerwijze verwacht zou mogen worden, betwisten wij aan een ieder, voor wien dat toekomstbeeld, *Indië liggende aan 't hart van 't moederland*, niet illusoir is.

Eerstens al, heeft en had 't woord Indië veel meer klank voor ons volk, dan men wellicht bevroedt. edoch in ongunstigen zin. Dat woord om te zetten in meer welluidenden, zoeteren toon 't zal niet gaan. Indië geniet eenigszins de impopulariteit van den „bonten hond.“ Verschillende begrijpelijke omstandigheden hebben samengewerkt om 't in discredit of in een kwaden reuk te brengen. Aan wie er vroeger heengingen, was lichamelijk, geestelijk of zedelijk maar al te dikwijls een luehtje. 't Was een afzetgebied of vluchthaven voor wie men in patria wel missen wou en kon. Voor 't Indische leger geldt dit altijd nog. 't Volksgemoed is daarvan vervuld gebleven. Dan heeft het vele en onophoudelijke vechten in Indië de zaak niet weinig helpen bederven De meest primitieve en antipathieke voorstellingen heeft dit bij 't volk gebracht. In de volksverbeelding is „de Oost“ niet veel meer dan een uitsluitend vechtblad, natuurlijk met de vastknooping daaraan van de begrippen: barbaarsheid en kannibalisme. Als men eens wist hoeveel slechte reputatie de perpetueele Atjeh-oorlog bezorgde!

Tweedens, zal ons volk wel niet meer voor de Koloniën in emotie komen, omdat ons koloniaal bezit daarvoor al te oud is. 't Is als 't ware met ons volksbestaan samengegroeid. Van geslacht tot geslacht leefde 't bewustzijn van dat koloniaal bezit in 't volk mede. 't Was, van ouder tot ouder, de erfenis aan de kinderen. En juist de gaven en geschenken, die de mensch in 't leven meekrijgt, worden 't minst gewaardeerd, doen hem 't minst aan. Alleen 't nieuwe, — 't later en onverwacht verkregen, emotionneert.

Wij zien dit bij de Belgen en de Amerikanen, bij wie Congo en Philippijnen veel meer populair zijn, dan de Oost of de West bij de Nederlanders.

't Vraagstuk heeft ook een psychologische zijde.

A. L. C.

Natuurlijk zijn wij het in menig opzicht met den geachten inzender eens, waar hij meest „waarheden als koeien“ verkondigt, maar in hoofdzaak verschillen wij toch met hem in meening, daar wij overtuigd zijn van een sterke evolutie op humanitair gebied in de laatste tijden, van toenemende onderlinge menschenmin, waartoe de snelle uitbreiding van verkeersmiddelen en drukpersproducten het hunne hebben bijgedragen. Wij, Nederlanders, stellen immers wél warm belang in het lot der vrijheidsliedende Afrikaanders, der mishandelde Russische Joden, der slachtoffers van de overstroming in Italië, enz. waarom zouden wij 't dan niet kunnen doen in dat der inboorlingen van onze overzeesche gewesten? Onze Vereeniging en haar orgaan, *Het Koloniaal Weekblad*, werden opgericht door menschen met liefhebbende harten volgens Heine's opvatting, in de heilige overtuiging, dat het hun onder toenemende medewerking, op den duur gelukken zal: *Nederlandsch Oost- en West-Indië bij de Nederlanders bekend en bemind te maken, en omgekeerd.*

Voor de leden onzer Vereeniging is toch het toekomstbeeld: *De Nederl. Indië, door Nederlands hulp en steun tot vollen bloei gekomen*, een ideaal, dat, met inspanning van veler beste krachten, wel degelijk bereikbaar is. Zij mogen zich zelfs thans reeds vleien met de tot vermeerdering van werklust opwekkende gedachte, dat mede door hun toedoen in de laatste jaren de algemeene belangstelling, langzaam maar zeker, toenemende is:

Leeringen wekken, voorbeelden trekken!

Red. Com.

NAAMLIJST VAN LEDEN

toegetroden tot de Vereeniging „Oost en West“ in de maand Februari 1906.

Heer H. E. D. Engelhard	Amsterdam	f 5.— don.
„ G. R. Polman	„	1.50 lid.
„ J. H. de Boer	„	1.50 „
„ W. Jonker	„	2.50 „
Mevr. M. van den Brandeler-Hoogveen	Baarn	5.— don.
Heer C. J. Bosman	Breda (Teteringen)	1.50 lid.
„ J. Langenbach	(Ginneken)	1.50 „
Mevr. C. E. G. Huber-Prins	„	1.50 „
Mej. J. Himpe	„	1.50 „
Heer J. C. van Hasselt	„	1.50 „
De Curaçaosche Mpij. tot bevordering van Landbouw, Veeveelt, enz.	Curaçao	2.50 „
Mej. Corry Kautzmann	Deventer	1.50 „
Heer A. J. de Jong Schouwburg	„	1.50 „
„ Mr. G. J. D. Hondius	„	1.50 „
„ Fr. Storm van 's-Gravesande	's-Gravenhage	1.50 „
„ J. Konings Jr.	„	1.50 „
Jonkvr. B. J. Bowier	„	1.50 „
Mevr. de Wed. E. J. C. van Steijn	geb. Dorperaal	5.— don.
„ B. Wolterbeek Muller	„	1.50 lid.
Raden Mas Notokwoso	„	2.50 „
Heer H. Ph. Th. Witkamp	„	1.50 „
„ C. L. Noltén	„	2.50 „
Mej. W. F. F. Berekenkamp	„	1.50 „
Heer W. de Lannoij	„	1.50 „
„ E. C. J. Schwippert	„	1.50 „
„ L. N. van Klaveren	„	2.50 „
„ F. J. Jansen	„	1.50 „
„ W. C. de Haas	„	1.50 „
Mej. D. Pool	„	1.50 „
firma de Gebroeders van Cleef	„	1.50 „
Mevr. de Wed. J. C. Hacking— Stüwe	„	1.50 „
Heer Corns Witte van der Velde	Gouda	1.50 „
„ R. A. de Monchy Sr.	Hengelo	1.50 „
„ R. A. de Monchy Jr.	„	1.50 „
„ S. N. Jonkmans	„	1.50 „
„ F. P. Claus	„	1.50 „
„ J. H. Steenhoek	„	1.50 „
Mevr. de Wed. A. C. P. Lammers van Toorenburg, geb. van Bokhoven	Maastricht	2.50 „
Heer C. van Dam	Rotterdam	1.50 „
Mej. M. A. van der Kuylen	„	1.50 „
Heer W. F. Batenburg	Wageningen	1.50 „
„ J. W. Sanders	„	1.50 „
„ A. M. E. Meijer	„	2.— „
Raden Mas Soemardji	„	1.50 „

Aan Donateurs, Leden en Abonn., die verhuizen of het weekblad niet geregeld mochten ontvangen, wordt verzocht hiervan kennis te geven aan den Administrateur, Rionwstraat 212, den Haag.

Voorname inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. Dl. 30 (1906), Afl. 1.

Een en ander betreffende het ressort van den controleur te Sarolango, onderafdeeling Boven-Tembesi, der afdeling Djambi, door Van den Bor. — Landbouwerdriet in de Javaansche desa, door P. W. Jonquière. — Soewatue timbangan jang tiada di minta (een ongevraagd advies), door Koesoemodikko. — Eigendom voor den kleinen landbouw, door H. C. A. Poulton. — Timbangan hal mengentengken wragatnja priajaji Djawa, door Adi Koesoemio Wedono Goenoeng Kendeng (Grissee). — Wadoeks in de afdeling Lamongan, door C. F. de Haan. — Behandeling van wegen met teeremulsie, door C. Borel. — Nog eens de Bintang Hindia, door J. van Aalst. — Sprokkelingen uit de Begrootingsdebatten in de Tweede Kamer.

De Indische Mercur, 6 Maart 1906, No. 10.

Katoenkultuur en klimaat, door T. — Taxatie-oogst 1904 der particuliere koffiellanden in West-Java. — Caoutchouc-kultuur in Deli. — Surinaamsche brieven (vervolg). — Verslag van het mijnwezen over het 2de kwartaal 1903. — Nieuwe Maatschappijen. — Ingezonden. De Amsterdamsche Theemarkt, door A. Cijfer Jr. — Technisch bijvoegsel No. 2.

De Indische Gids, Maart 1906.

Het octrooi der Javasche Bank, door Mr. W. M. J. van Lutterveld. — De Opium-regie in Ned.-Indië, door H. D. Huizer. — In de Boven-Doesoën, Z. en O.-Afdeling van Borneo, door B. H. Franssen-Herderschee. — Twee magistraten doen moeite een weesje uit te huwen. — Het einde van het Sultanaat Broenei. — Uit vroeger tijd, door H. B. — Een rondreis van een Duitsch oorlogschip door den Ned.-Indischen Archipel — Maandelijksche Revue van brochures, enz. — Koloniale literatuur. — Wetenschap en Industrie. — Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië. — Financieel overzicht.

Weekblad voor Indië. 2e jaargang No. 40.

Afschaffing van het Fransch op de Indische lagere school, door J. N. R. — Van een eenzaam hoekje (Siak), met foto's (slot). — P. J. de Gruyter (met portret). — Een waarachtige artist of een kritische bok, door F. R. Prick van Wely. (Naar aanleiding van Henri Borel's beoordeeling van „Heilig Indië“). De regentsdochter, roman van Victor Ido (vervolg) Enz.

Onze Eeuw. Maart 1906.

De Staatsbedrijven in Indië, door Dr. E. B. Kielstra.